

TRANSFORMACIJA(E)

Troregionalna saradnja

**Međuregionalni urednički odbor: Arnaldo Časter (*Arnaldo Chuster*, Latinska Amerika),
Barnet D. Malin (*Barnet D. Malin*, Severna Amerika) i Rudi Vermot (*Rudi Vermote*,
Evropa)**

**Kopredsednik međuregionalne saradnje: Felipe Muler (*Felipe Muller*, Latinska
Amerika)**

Savetnik: Eva D. Papiasvili (*Eva D. Papiasvili*), Predsednica IRED

Prevod na srpski jezik i uredništvo: Psihoanalitičko društvo Srbije

Prevod: Maša Karleuša-Valkanou, Miloš Bulatović

Koordinator: María Inés Nieto

I. UVOD I UVODNA(E) DEFINICIJA(E)

Epistemološki model transformacija Vilfreda R. Biona (*Wilfred R. Bion*) predstavlja njegov osnovni model psihičke promene u svojoj najapstraktnijoj formi. Prema ovom modelu, psihička promena nastaje putem rekurzivnih procesa mentalne transformacije, koja proizvodi mentalni rast i razvoj.

Svi paradigmatički i epistemološki aspekti kojima se Bion prethodno bavio u „Teoriji mišljenja” (1962a) dalje se razvijaju u tekstovima „Učenje iz iskustva” (1962b) i „Elementi psihoanalize” (1963), da bi se povezali u sveobuhvatnu i neprevaziđenu psihoanalitičku refleksiju u knjizi „Transformacije” (1965). Izvorno je Bion izložio obrise svoje teorije transformacija Britanskom psihoanalitičkom institutu 1963. godine, a teoriju je objavio u svojoj trećoj knjizi „Transformacije” 1965. godine (Bion, 1963b, V, str. 93-114; Bion, 1965, V, str. 116-280). Zbog svoje sadržajnosti i kompleksnog dijaloga sa nekoliko škola mišljenja, „Transformacije” (1965) predstavljaju najzahtevniji deo Bionovog rada, predstavljajući uvek iznova zadatak čitaocu.

S kliničkim ciljem da pokuša da razume i leči psihotične pacijente, Bion je konstruisao model onoga što je nazvao „mišljenjem” senzornih percepcija, emocionalnih iskustava i misli (Bion, 1962a, 1962b). Dalje istražujući ovaj proces „mišljenja”, izdvojio je „elemente” psihoanalize, slično tome

kako je Euklid proučavao elemente geometrije, a Njutn fizike (Bion, 1963). Elementi koji su sakupljeni u „Elementima psihoanalize“ uključuju pojmove poput $PS \leftrightarrow D$, L (Ljubav), H (Mržnja), K (Znanje), itd. Prvi put objavljene u „Elementima psihoanalize“, a dalje razrađene i objašnjene u „Transformacijama“, Bionove kategorije Mreže označavaju genetski razvoj mišljenja na Y-osi, a funkciju ili upotrebu mišljenja na X-osi. Inspirisan neopozitivistima i njihovom težnjom ka „verodostojnošću“ naučnih iskaza, Bion je pokušao da psihoanalizu učini prediktivnom naukom, sličnom takozvanim egzaktnim naukama.

Bionove „Transformacije“ (1965) prikazuju ove napore u korišćenju apstraktnih formula. Na kraju knjige može se videti kako je Bion uvideo da su transformacije koje je dotada opisivao na reprezentativnom nivou, dok su fundamentalne transformacije u psihoanalizi izvan tog nivoa reprezentacije. To implicira da apstraktna matematička metoda nije uvek primenljiva prilikom pristupanja ovim fundamentalnim promenama. Shvativši ovo, Bion se okrenuo drugim tradicijama sagledavanja stvarnosti kakva jeste, kako bi očuvao analitički pogled, tradicijama takozvanih mistika, čije formulacije takođe pokušavaju preneti nešto što prevazilazi verbalnu reprezentaciju. Tako Bion tvrdi da neopipljiva sfera koju naziva 'O' mora biti kompas analitičara. Bion je dalje razradio ovaj pristup u delu „Pažnja i interpretacija“ (Bion, 1970).

Prema Džejsu Grotstajnu (*James Grotstein*) (u Mižoli – *Mijolla*, 2002-2005), „Transformacije“ (1965) predstavljaju Bionov poslednji pokušaj korišćenja matematičkih simbola kako bi se kliničkim psihoanalitičkim fenomenima donela naučna strogost. Transformacije u O čine „most ka novoj nauci“, onoj „intuitivnoj“, kojoj se Bion potom posvetio. Nakon što je prethodno definisao um koji je mora da se razvije da bi mislio „misli bez mislioca“ [prekonceptije], dalje je objašnjavao kako se ove misli razvijaju iz senzornih utisaka emocionalnog iskustva (beta elementi) u alfa elemente pogodne za dalju mentalnu obradu. Odatle dalje definiše korake „mentalno svarljive transformacije“ kroz koju ovi beta elementi i alfa elementi prolaze kod analizanda i analitičara kako bi dobili status u naučnom sistemu. O je početak i kraj ciklusa transformacije. Bionova epistemološka transformacija psihoanalitičke metapsihologije tako postaje potpuna (Grotstajn, u Mižoli, 2002-2005, str. 1791, zgrade dodate).

Bionove liberalne primene interdisciplinarnih modela različitih oblasti matematike (od euklidske i projektivne geometrije do neeuklidske algebarske geometrije i algebarskog računa), filozofije nauke, estetike, umetnosti, zajedno sa komplikovanim, visoko apstraktnim i ponekad dvosmislenim predstavljanjem, ostavljaju prostor za različite interpretacije i različite (čak i kontradiktorne) opise i **definicije**, ističući različite aspekte njegovih Transformacija u latinoameričkoj, severnoameričkoj i evropskoj psihoanalitičkoj misli.

Pretpostavljajući da je transformacija pretvaranje jednog entiteta iz njegovog početnog oblika u novi oblik, **severnoamerička struja**, pažljivo prateći Bionov tekst, tvrdi da:

Bionova teorija prikazuje kako um transformiše prementalno postojanje-u-svetu pojedinca u mentalne elemente, uključujući emocionalno iskustvo i kognitivnu funkciju. Njena osnovna upotreba u psihoanalizi jeste kao model koji oblikuje i usmerava kliničko posmatranje; ona nije metapsihološka teorija koja treba da usmerava interpretaciju. Model sadrži tri elementa: (1) znak O: početne nepoznate i neznane situacije ili okolnosti, kako fizičke tako i iskustvene, koje su po definiciji nementalizovane ili još uvek nisu mentalizovane; (2) znak T α : nepoznati mentalni procesi i funkcije koji transformišu suštinske kvalitete početne situacije u novomentalizovane oblike; suštinski kvaliteti, koje Bion naziva „invarijantama“^{1*}, ostaju nepromenjeni tokom procesa transformacije; (3) znak T β : rezultati ili proizvodi ovih transformacija; mogu biti psihički, fizički i iskustveni, oni uvek zadržavaju suštinske kvalitete invarijante sada prikazane u novom obliku. U ovom modelu, opažanja osobe prilikom procesa analize mogu se predstaviti kao proizvodi transformacija, T β , u kojima su suštinski kvaliteti, invarijante, najčešće emocionalne. Model transformacija u psihoanalizi ima za cilj da pomogne analitičarima da prepoznaju da emocije mogu biti transformisane u širok spektar jedinstveno subjektivnih mentalnih oblika.

U **Latinskoj Americi**, vernost originalnom Bionovom tekstu vodii brazilskog autora dela „Jezik Biona“ Paula Sezara Sandlera (*Paulo Cesar Sandler*, 2005), glavnog prevodioca Bionovog opusa na portugalski jezik, koji posebno ističe da „Transformacija i Invarijantnosti čine deo istog koncepta koji čini *opservacionu* teoriju. Bion definiše transformaciju „kao *sveukupno* analitičko iskustvo podložno interpretaciji” (Sandler, 2005, str. 763, kurziv kao u originalu). On dalje naglašava da su za Biona Transformacije i Invarijantnosti dinamička aktivnost koja obuhvata širok spektar ljudskih nastojanja, među kojima su slikarstvo, matematika i psihoanaliza. Upravo u tom kontekstu, psihoanaliza pripada grupi transformacija. „Originalno iskustvo, realizacija, u slučaju slikara subjekt kojeg slika, a u slučaju psihoanalitičara iskustvo analiziranja njegovih pacijenata, *transformišu* se slikanjem u jednom, a analizom u drugom slučaju, u sliku i u psihoanalitički opis“ (Bion, 1965, str. 4, naglašavanje Bion; Sandler, 2005, str. 769).

Još jedan važan trend savremene teorije **Latinske Amerike** po ovom pitanju jesu veoma unikatne i „široko definisane“ „Transformacije“, pod kapom „vrha kompleksnosti“ i principa neizvesnosti i beskonačnosti (Časter, 2014, 2018), s ciljem da se obogati razumevanje mentalnih procesa koji se prepliću kako bi prešli putod prekonceptije i realizacije do konceptije. Naglašavajući da je Bion smatrao da ljudski um deluje putem nelinearnih procesa rastuće kompleksnosti (Časter, 2014), ovde je transformacija definisana kao funkcija koja u beskonačnom skupu kombinuje dva elementa kako bi stvorila treći. Što se tiče Bionove upotrebe matematičkih modela, ovakav širi pogled smatra da u mnogim oblastima matematike transformacija može biti jednostavno bilo koja funkcija, bez obzira na domen i kodomen. Višestruke teorijske i kliničke posledice ovog pristupa definiciji „u širem smislu“, u vezi sa kombinacijom elemenata koje izvode psihoanalitičke funkcije kako ih je

^{1*} Invarijante ili nepromenljive. Radi lakšeg praćenja u literaturi, ostavljen je Bionov originalni termin, prim. prev.

opisao Bion (1965), i njegovi dalji i savremeni razvoji, navedeni su u nastavku u latinoameričkom delu.

U Evropi, „Edinburška međunarodna enciklopedija psihoanalize“ (Skelton – *Skelton*, 2006) ističe da je unutrašnja rekonfiguracija (transformacija) bila centralna za Bionov rad i da je Bion video psihoanalitičke teorije kao grupu transformacija. Transformacija je promena oblika, a za Biona, kao psihoanalitičara, transformacija je promena oblika u umu, od realizacije do reprezentacije: baš kao što slikar transformiše pejzaž (realizaciju) u sliku (reprezentaciju), rad psihoanalitičara transformiše činjenice psihoanalitičkog iskustva (realizaciju) u interpretaciju (reprezentaciju).

„Međunarodni rečnik psihoanalize“ (Mižola, 2002/2005) sadrži poglavlje Transformacija koje je napisao Džejms Grotstajn, istaknuti Bionov učenik i izučavalac iz Severne Amerike, koji kaže: „Bion vidi psihoanalitičke transformacije kao pokušaj psihoanalitičara da pomogne analizandu da transformiše onaj deo emocionalnog iskustva kojeg nije svestan u emocionalno iskustvo kojeg je svestan. Transformacija ovde podrazumeva promenu forme, ali ne fundamentalnu prirodu nepromenljivog aspekta emocionalnog iskustva...“ (str. 1790-1791).

Značajno evropsko shvatanje Bionovih Transformacija, koje se tiče razvoja njegove metode posmatranja, proizilazi iz skupa istraživanja koja za temu imaju Psihoanalitički objekat kao temelj svih transformacija (Vermot, 2011, 2019), što je detaljnije objašnjeno i precizirano u odeljku posvećenom Evropi.

Sa obe strane Atlantika prepoznaje se važnost nerazdvojnosti odnosa između transformacija i invarijantnosti (Sandler, 2005, str. 156, 192).

Bion (1965) pruža ilustraciju putem umetničkog prikaza polja maka. „Mi ga razumemo“, kaže on, „kao prikaz polja, jer, tokom transformacije iz pejzaža u sliku, *nešto* je ostalo nepromenjeno i od toga *nečega* zavisi prepoznavanje“ (Bion, 1965, str. 1). Ovaj nepromenjeni aspekt transformacije je njena „invarijanta“. Slično tome, analitičar tumači simptome, snove itd. kao transformacije invarijanti kod pacijenta.

Paulo Sezar Sandler ističe da transformacije „nisu stvar čistog individualnog mišljenja analitičara“ (2005, str. 765). One čuvaju „suštinske karakteristike materijalne ili nematerijalne činjenice, objekta ili osobe koja se posmatra“ (str. 767).

Prema rečima Rafaela Lopeza-Korva (*Rafael Lopez-Corvo*, 2003), venecuelanskog autora „Rečnika dela V. R. Biona“: „...prepoznavanje identiteta ovih elemenata koji su promenili [svoj oblik] zavisice od postojećih invarijanti“ (str. 290).

Takođe, uglavnom postoji saglasnost u priznavanju Bionovih osnovnih vrsta transformacija u kliničkoj praksi, iako postoji određena varijabilnost u fokusu objašnjenja različitih autora iz različitih regiona.

- a. „Transformacija krutog kretanja“, koja odgovara prošlim događajima koji se sada mogu ponovno proživeti kroz klasičan transfer;
- b. „projektivna transformacija“, koja odgovara konceptu projektivne identifikacije Melanije Klajn (*Melanie Klein*);
- c. „transformacija u halucinozi“, koja se javlja u psihozi, kao i tokom halucinatornog iskustva u terapijskom setingu, i koja nužno ne implicira dijagnozu;
- d. „transformacija u 'O'“, pod kojom Bion podrazumeva transformaciju neiskazive prirode analitičkog objekta, i/ili simptoma analizanda, preko K (veza Znanja), do stanja „Apsolutne istine“ ili „Konačne stvarnosti“ (od saznavanja stvarnosti do bivanja stvarnim).

NB: *Stilski gledano, upotreba velikih slova u naslovima koncepata može se razlikovati unutar teksta poglavlja, uskladu sa izvornim načinom pisanja citiranog autora.

** Povremeno su različite regije i različite jezičke grupe koristile različite publikacije Bionovih dela kao referencu. Shodno tome, paginacija citata se odnosi na konkretnu Bionovu publikaciju koja je korišćena u datoj regiji. Molimo pogledajte poglavlje Literatura za detaljne informacije o izvorima Bionovih tekstova koje je koristila svaka regija. Generalno, u slučajevima kada postoje različiti tekstovi sa istom godinom, oni se obeležavaju ili sa a i b, ili se jedan od tekstova (posebno u slučaju Latinske Amerike) označava sa *.

II. OPSERVACIONA TEORIJA TRANSFORMACIJA U BIONOVOM RADU

Radi boljeg razumevanja, ovaj deo će početi od šireg konteksta korena Bionovih „Transformacija“ i krenuti od onih izlaganja Bionove opservacione teorije Transformacije koja su najbliža njegovom tekstu, ka onima koji njegov rad sagledavaju kroz određenu prizmu (npr. kompleksnost) ili ga organizuju oko određene teme (npr. psihoanalitički objekat).

II. A. INTERDISCIPLINARNI KORENI I NJIHOVA UPOTREBA

Koristeći ekskluzivan pristup Bionovoj biblioteci i beleškama koje je Bion ostavljao na marginama knjiga koje je čitao, Paulo Sesar Sandler (2005) konstruiše dugu listu interdisciplinarnih izvora koji su uticali na Bionovo pisanje „Transformacija“.

Lista istaknutih uticaja uključuje, između ostalih, Platonovu (*Plato*) Teoriju ideja, Aristotelove (*Aristotle*) Matematičke objekte, Pitagorine i Euklidove (*Pythagora i Euklid*) teoreme; Tamnu noć duše Svetog Jovana od Krsta (*St. John of the Cross*); epistemologiju „misli koje konstituišu subjekt, a ne obrnuto“ Renea Dekarta (*Rene Descarte*); „Konstantne konjunkcije“ Dejvida Hjuma (*David Hume*), pojmove Imanuela Kanta (*Immanuel Kant*) kao što su Noumen i fenomeni i čulna intuicija; percepciju

istine, limite idealizma, religijui racionalne procese, pojam beskonačnosti i pojam apsolutnosti G. V. Fridriha Hegela (*G. W. Friedrich Hegel*), Paskalov (*Blaise Pascal*) pojam intuicije, granice i mogućnosti potrage za istinom, poseban uticaj su imali Silvester i Kejli (*James Joseph Sylvester i Arthur Cayley*) i njihove algebarske forme, transformacija i Invarijante; Žuls Anri Poenkareova (*Jules Henri Poincare*) odabrana činjenica i intuicija; kvantna teorija Maksa Planka (*Max Planck*); teorija relativiteta Alberta Ajnštajna (*Albert Einstein*); princip neodređenosti Vernera Hajzenberga (*Werner Heisenberg*), uticaj koji je istraživao i Arnaldo Časter; Brejtvejtove ideje o realnosti i njegov naučni deduktivni sistem (*R. B. Braithwaite*), primenljiv i na nematerijalno, uključujući i nesvesne procese, čiji je uticaj na Bionov rad takođe istraživao i dokumentovao Barnet Malin (2021); rad na tvrdnjama Tarskog i Karnapa (*Alfred Tarski i Rudolf Carnap*); paradoksi, teorija brojeva i shvatanje ličnog autoriteta Bertranda Rasela (*Bertrand Russell*); kao i osećaj stvarnosti Izae Berlina (*Isaiah Berlin*).

Nakon temeljnog istraživanja Bionove biblioteke, Sandler smatra da je u poziciji da naglasi osnovu blisko povezanih koncepata transformacije i invarijantnosti, kojese prvobitno razvili matematičari Džejsms Džozef Silvester i Artur Kejli, ovde „prevedenih“ u psihoanalitičku teoriju posmatranja: „Prva transformacija je povezana sa činom posmatranja „nečega“ (šta god to bilo); samo posmatranje stvara utisak u umu posmatrača koji stvara transformaciju. Transformacija znači promenu u formi... Trans-formacija, *promena shvatljivog oblika... takođe podrazumeva očuvanje važnih karakteristika materijalne ili nematerijalne činjenice, objekta ili osobe...*“ (Sandler, 2005, str. 767, originalni font).

Sandler (2005) naglašava da Bion koristi interdisciplinarnе izvore, uključujući kvazimatematičke znakove, simbole, jednačine i mrežu kao *analogije*, kako bi se dublje razumeli transformacioni reprezentacioni komunikativni procesi između pacijenta i analitičara, kao i unutar pacijenta i analitičara, i kako bi komunikacija među psihoanalitičarima bila preciznija. Na primer, on je video matematiku (kao razvoj geometrije) i filozofiju matematike kao rani pokušaj suočavanja sa psihozom. U mnogim primerima tokom teksta, Sandler (2005) ističe da Bion ne „matematizira psihoanalizu“; njegova upotreba matematičkih analogija usmerena je na istraživanje primitivnih metoda shvatanja stvarnosti. Slično tome, termini pozajmljeni iz različitih grana filozofije i drugih interdisciplinarnih izvora koriste se, kako Bion kaže, „u psihoanalitičke svrhe jer je značenje koje im je već pripisano veoma blisko značenju koje ja nastojim da prenesem“ (Bion, 1965*, str. 6).

Oni koji proširuju razumevanje Biona kroz prizmu kompleksnosti, neodređenosti i beskonačnosti (Šuster –*Schuster*, 2014, 2018; Bergštajn – *Bergstein*, 2018) primećuju važnost njegovog prelaska iz euklidske u neeuklidsku geometriju ka algebarskom računu, kao prelazak ka matematičari promene, aproksimacije i transformacije beskonačnih procesa. Avner Bergštajn (2018) eksplicitno ističe: „Danas bi on [Bion] možda govorio o teorijama kompleksnosti u matematičari“ (Bergštajn, 2018, str. 197).

II. B. PSIHOANALITIČKI KORENI

Najistaknutiji psihoanalitički uticaji bili su, kako je evidentno kroz delo Transformacije, Frojd (*Freud*) i Klajn. S obzirom na to da se „Teorija transformacije i njen razvoj ne odnose na glavno telo psihoanalitičke teorije, već na praksu psihoanalitičkog *posmatranja*“ (Bion, 1965*, str. 34), Bion pruža svežu formulaciju (ne novu teoriju) Frojdove ranije formulacije cilja psihoanalize -učiniti nesvesno svesnim (1900, 1915b), ili „gde je bio Id, biće i Ego“ (1933, str. 80), kao u „pomoći pacijentu da transformiše onaj deo emocionalnog iskustva kojeg je nesvestan u emocionalno iskustvo kojega je svestan“ (Bion, 1965*, str. 32), dok je naglasak na „prirodi transformacije u psihoanalitičkoj seansi“ (Bion, 1965*, str. 34).

Prema Sandleru, Bion obraća posebnu pažnju i dalje razrađuje Frojdovu iluzornu/halucinatornu prirodu transfera (Frojd, 1912), oslanja se na mnoge druge Frojdove koncepte i dalje ih razrađuje, kao što su otpor, slobodne asocijacije (1912), interakcija između manifestnog i latentnog sadržaja i u aktivnostima sanjarenja, oblast nesvesnog i nesvesna komunikacija (1915b), slobodne asocijacije, kontratransfer i „lični faktor“ Frojd (1909, 1933, 1938) i njihova dalja razmatranja kod Šandora Ferencija (*Sandor Ferenczi*, 1909, 1928) i Teodora Rajka (*Theodor Reik*, 1948), konstrukcija (Frojd, 1938), reprezentacija, interpretacija, posmatranje geneze i oscilacije u misaonim procesima (Frojd, 1911), između ostalih. Uticaj Melanije Klajnse uglavnom oseća u korišćenju projektivne identifikacije (Klajn, 1930, 1945, 1946), uključujući i njegovo prethodno proširenje njene funkcije kao komunikacije, unutrašnjih objekata i parcijalnih objekata, i primitivne simbolizacije, slične psihotičnim radnjama i mislima.

Njihova direktna primenljivost, posebno u vezi sa Transformacijom krutog kretanja (Frojd) i Projektivnom transformacijom (Klajn), zabeležena je u različitim prikazima Bionovog rada, kako sledi.

II. C. KORIŠĆENJE KVAZIMATEMATIČKIH SIMBOLA ZA ILUSTRACIJU BIONOVOG CIKLUSA TRANSFORMACIJA: PAULO SEZAR SANDLER

Sandlerova (2005, str. 801) sveobuhvatna prezentacija **ciklusa transformacije** predstavlja simbole/znakove tog koncepta, njihove definicije prema Bionu (1965), kao i praktične primere, koji ovde služe kao uvod, a zatim i dopuna, onome što sledi u narednom odeljku, gde će ovi simboli/znakovi biti dodatno precizirani i korišćeni u generalizovanim kvazimatematičkim jednačinama:

„O“ predstavlja numinoznu sferu, konačnu stvarnost, stvar samu po sebi (Kant – *Kant*, 1781). Invarijante se mogu pronaći u „O“. Kao ilustraciju, Bion daje primer opisa njegovom suštinom, kao ružičastost ruža.

T predstavlja cikluse trans-formacija: definisane kao promene u *formi* (prezentaciji) događaja u sferi *fenomena* i kao takve, one su pandani „O“. Sandler daje praktičan primer dve osobe koje posmatraju polje maka: slikar (pi) i opijumski zavisnik (t).

T α predstavlja procese putem kojih se odvija određena transformacija. To je proces koji koristi α elemente, pomoću kojih pojedinac dolazi do T β . U praktičnom primeru, i slikar i zavisnik su svesni čulnih utisaka. Slikar povezuje ove utiske sa svojim emocionalnim iskustvima i slika makove na platnu. Zavisnik takođe povezuje čulne utiske sa emocionalnim iskustvima koja se značajno razlikuju od onih koje doživljava slikar, i razmišlja o opijumu.

T β označava krajnji proizvod transformacije; u slučaju slikara, to će biti slika koja prikazuje polje maka.

T α se koristi kao znak za ciklus transformacija analitičara. T $\alpha\alpha$ predstavlja mentalne procese analitičara kroz koje analitičar pruža interpretaciju. T $\alpha\beta$ bi onda označavalo interpretaciju ili konstrukciju (Frojd, 1937). U Sandlerovom praktičnom primeru, gde Tpi označava slikarevu transformaciju, Tpi α predstavlja slikareve utiske, emocije i slikarsku tehniku, a Tpi β sliku.

U psihoanalitičkoj situaciji, gde je Tp znak za transformacije pacijenta, primer Tpa bio bi rad sna, pri čemu bi p β predstavljalo san. U slučaju zavisnika, Tt označava transformacije zavisnika, pri čemu Tta označava utiske i želje, a Tt β označava zavisnikovo pravljenje opijuma (Sandler, 2005, 801-802).

U kontekstu Mreže, postupno formulisane od ranih 1960-ih godina, koja se pominje i dalje razvija u „Transformacijama“, u smislu geneze mišljenja (Bion, 1962b, 1967), Sandler (2005, str. 153) primećuje da se ciklus transformacija može posmatrati i kao proces razvoja od prekonceptije do koncepcije (kategorije E do D na Mreži): Kada prekonceptija pronađe realizaciju, rađa se koncepcija. U obnovljenom ciklusu transformacija, stvorena koncepcija može biti korišćena kao nova prekonceptija (Sandler, 2005, str. 153). Ovo je, takođe, dodatno objašnjeno u narednom odeljku.

II. D. DRŽANJE (PRETEŽNO) OKVIRA BIONOVOG TEKSTA (SEVERNOAMERIČKA PERSPEKTIVA)

Početna rečenica Bionove knjige *Transformacije* glasi: „Pretpostavimo da slikar vidi stazu kroz polje posuto makovima i da je naslika...“ (Bion, 1965, V, str. 127). Ova početna situacija ili okolnost uvodi njegov model za one mentalne procese koji se kombinuju kako bi se stvorila konačna slika tog polja.

Ovaj scenario možemo proširiti tako što ćemo uzeti legendarni primer za „slikara“. Zamislimo trenutak kada je, u julu 1890. godine, u Over sir Oazu, u danima pre nego što je okončao sopstveni život, Vinsent van Gog stigao do staze koja vodi u polje pšenice pod tamnim nebom. Napustio je to

polje stvorivši jedno od najvećih remek-dela zapadne umetnosti. Nemoguće je znati kako su njegova neizrecivo bolna emocionalna iskustva predstavljena uljanim bojama na platnu, već jedino da se ovo čudo dogodilo. Takođe je nemoguće znati kako je suština stvarne scene – staza, polje pšenice, nebo, možda vrane – ostala nepromenjena i prepoznatljiva na završenoj slici. Ako je van Gog dodao vrane iz svoje mašte, ne možemo znati kako se njegovo emocionalno iskustvo u polju transformisalo delimično u emocionalne „kvalitete vrana“ koje su same transformisane u tamne, vranaste, emocionalno intenzivne poteze četkice. Na kraju, ne možemo znati kako ovaj majstorski prikaz nestabilne, uzburkane emocije predstavlja ne samo neko polje pšenice s vranama, već ono koje je neosporno van Gogovo delo.

Bionova teorija transformacija pruža temelja njegovo celokupno psihoanalitičko gledište, u kojem emocije i emocionalna iskustva funkcionišu kao ključni podsticajni elementi svih njegovih objavljenih dela, posebno teorije transformacija. Njegov pristup emocijama ima jasne korene u njegovim najranijim objavljenim radovima, koji odražavaju njegova iskustva kao vojnog psihijatra i iskustva sa klinike Tavistok (Hinšelvud – *Hinshelwood*, 2018). Bion je napisao značajan broj radova o nesvesnom funkcionisanju grupe pre, tokom i neposredno nakon završetka svoje psihoanalitičke obuke (Moson – *Mawson*, 2014), u kojima je predložio koncept „osnovnih pretpostavki“ kao nesvesnih odbrana koje štite grupu od emocionalnog bola sa kojim se susreće u radnim situacijama (Bion, 1952, IV, str. 205-245).

Bion je napisao sedam psihoanalitičkih doprinosa između 1950. i 1959. godine. Tri članka posebno sadrže korene njegovih teorija o mišljenju, kontejneru-kontejniranom i funkcijama, koje sve direktno nadograđuju njegovu teoriju transformacija. „Diferencijacija psihotičnih od nepsihotičnih ličnosti“ (Bion, 1957, VI, str. 92-111) uključuje fraze „ono-što-povezuje“ i „ono-što-spaja“ kako bi se označile nesvesne mentalne funkcije. „O aroganciji“ (Bion, 1958, VI, str. 131-137) i „Napadi na povezivanje“ (Bion, 1959, VI, str. 138-152) iznose tezu da su emocije i emocionalna iskustva u funkciji povezivanja, na svesnom i nesvesnom nivou, te da su kao takva ključna za rast i razvoj uma. Ova tri rada takođe eksplicitno ukazuju na važan pomak koji je bio od suštinskog značaja za razvoj teorije transformacija nekoliko godina kasnije, a koji se razvijao kroz Bionov pogled na psihoanalitičke fenomene. Sledeći odlomak iz teksta „Napadi na povezivanje“ ilustruje ovaj pomak:

„Koncept parcijalnih objekata kao analogije anatomskoj strukturi, podstaknut pacijentovom upotrebom konkretnih slika kao jedinica misli, je pogrešan jer odnos parcijalnih objekata nije samo sa anatomskim strukturama već i sa funkcijom, ne sa anatomijom već sa fiziologijom, ne sa dojkom već sa hranjenjem, trovanjem, ljubavlju, mržnjom“ (str. 146).

Ukratko: kontinuirane mentalne funkcije i procesi, proizvodi emocija i emocionalnih iskustava postali su objekti psihoanalitičkog posmatranja, a Bion je teorijom transformacija pružio model za njihovu uvek promenljivu prirodu.

Teorija mišljenja prethodila je Bionovom modelu transformacija. Predstavio ju je u tekstu „Psihoanalitička studija o mišljenju“ (Bion, 1962a, VI, str. 153-161; preimenovano u „Teorija mišljenja“ 1967. godine), kao i u svojoj prvoj knjizi *Učenje iz iskustva* (Bion, 1962b, IV, str. 261-365). Teorija mišljenja predstavlja razvojnu šemu koja počinje od emocija, u kojoj um razvija svoje procese mišljenja kako bi modulirao date emocije. Bion je predložio znakove L, H i K kao kvalitete emocionalnog vezivanja koji se odnose na ljubav, mržnju i znanje. *Učenje iz iskustva* takođe prikazuje i Bionovu povezanu teoriju funkcija (str. 263-266; str. 269-271). Njegova druga knjiga, *Elementi psihoanalize* (Bion, 1963a, V, str. 7-86), nastavlja ova istraživanja. U njoj se nalazi instrument koji je nazvao „Mreža“ (prvi put predstavljen u *Učenju iz iskustva*), koji je od posebnog značaja za teoriju transformacija (vidi ispod, „Transformacije, mreža i lateralna komunikacija“). Konačno, Bion je izveo svoju teoriju transformacija iz teorija mišljenja i funkcija (vidi ispod, „Transformacije“ i „Teorija mišljenja“).

Bion koristi termin „transformacije“ na dva povezana načina, jedan kao naziv teoretskog modela posmatranja, a drugi kao termin koji opisuje svojevrsnu neprekidnu evolucijsku psihičku promenu. Osnovni, matematički oblik teorije je:

$$O \rightarrow T\alpha \rightarrow T\beta$$

Formula se može primeniti na Bionov prvi primer slikara u polju sa cvetovima. Da sumiramo, staza i polje maka postoje; slikar dolazi, razvija emocionalna iskustva koja evoluiraju i stvara sliku koja odražava ta emocionalna stanja. Bion naglašava da je ovaj proces očuvao esenciju ili neke kvalitete stvarnog polja cvetova, kao i emocionalna stanja slikara od početka do kraja.

Što se tiče slikara u polju:

- Sveukupna situacija prisustva slikara na stvarnoj stazi i polju, i njegova početna emocionalna stanja, mogu se predstaviti znakom O.
- Narastajuća slikareva emocionalna iskustva u polju predstavljena su kao $T\alpha$, pri čemu znak T označava transformaciju; $T\alpha$ označava procese transformacije originalnog iskustva.
- Znak $T\beta$ označava proizvod, ili rezultat, slikarevih transformiranih emocionalnih iskustava, a u ovom slučaju predstavlja sliku i njene emocionalne kvalitete.

Generalno:

- Znak O predstavlja ukupnu početnu situaciju ili stimulus za niz posledičnih transformacija.
- Znak $T\alpha$ predstavlja „proces transformacije“ (Bion, 1965, V, str. 135).
- Znak $T\beta$ predstavlja „krajnji proizvod“ procesa transformacije (str. 135).

o Dodatno:

- Znak T sam po sebi predstavlja sve aktuelne procese promene, tj. „ukupnu operaciju zajedno sa činom transformacije i krajnjim proizvodom“ (str. 135).
- Bion koristi termin „invarijanta“ da predstavi suštinu ili kvalitete koji ostaju konstantni kroz celokupnu situaciju, O, kroz slikareva transformišuća emocionalna iskustva, $T\alpha$, do završene slike, $T\beta$.
- Invarijanta je ključna za matematičku reprezentaciju transformacija, $O \rightarrow T\alpha \rightarrow T\beta$, iako joj Bion nije dodelio poseban znak.
- Bion koristi matematički termin „realizacija“ da bi označio stvarnu činjenicu sveukupne originalne situacije i koristi ga da označi oblik O. U primeru, realizacija uključuje ovog određenog slikara koji se nalazi u tom određenom polju maka u datom trenutku, u svom posebnom emocionalnom stanju; od beskonačnog skupa mogućih slikara, mesta i trenutaka iz kojih bi slika mogla nastati, ovaj skup okolnosti je postao stvaran, ili je oblikovao realizaciju, iz beskonačnog skupa mogućnosti. Bion je termin „realizacija“ uzeo iz matematike geometrije. U psihoanalitičkom radu, realizacija često može predstavljati emocionalno stanje postojanja.
- Bion je koristio termin „konstantna konjunkcija“, pozajmljen od Hjumana, da označi fiksne korelacije između elemenata; konstantne konjunkcije služe funkciji očuvanja organizacije prethodno opaženih elemenata ili podataka nepromenjenim. „Povezivanje“ označava proces u kojem se nova konstantna konjunkcija formira, a „konstelacija“ označava čitav proces.
- Bion je preuzeo koncept „odabrane činjenice“ od Poenkarea. Odabrana činjenica je onaj deo posmatranih podataka koji doprinosi organizaciji prethodno neorganizovanog polja podataka. Odabrane činjenice, kao i konstantne konjunkcije, služe da organizuju podatke prema svojstvima invarijante.

Sandler (2005, str. 22, str. 25) ističe da Bionov koncept mentalnih transformacija reflektuje koncept transdukcije u fizičkom svetu, gde suština podataka ostaje nepromenjena, dok se menja njihova forma. Uzmimo na primer, snimanje audio zapisa nekoga kako peva pesmu. Mikrofon pretvara glasovne talase nošene kroz vazduh u električne impulse. Ti impulsi se dalje dovode u drugi transduktor, uređaj koji ih pretvara u digitalne podatke. Ovaj proces se nastavlja kroz finalne transdukcije vibracija zvučnika u zvučne talase koji se prenose vazduhom. U ovom primeru, O predstavlja celokupnu situaciju snimanja nekoga kako peva pesmu; sadržaj podataka je „pesma“, što je invarijanta; $T\alpha$ predstavlja sve transdukcije forme, a $T\beta$ predstavlja zvučne talase koje proizvode zvučnici. Transduktori su „uređaji konstantne konjunkcije“ jer zadržavaju invarijantu (pesmu), dok menjaju formu njenog prenošenja. Sve ove transdukcije se mogu identifikovati jer postoje u fizičkom svetu, što nije slučaj sa nefizičkim područjem psihičke stvarnosti.

Bion nije menjao osnovnu teoriju transformacija kako je predstavljena sa $O \rightarrow T\alpha \rightarrow T\beta$, već se radije usmerio na detaljno ispitivanje svake komponente. Međutim, ovoje odmah postalo izuzetno kompleksan poduhvat. $O \rightarrow T\alpha \rightarrow T\beta$ može ukazivati na sveobuhvatan proces transformacije. Takođe, može predstavljati jednu od brojnih, naizgled beskonačnih transformacija koje čine ukupan proces, kao što je vidljivo u primerima pesme i slikarstva. Ovakva postavka ostaje nezamislivo složena u psihoanalitičkom setingu, gde je $T\alpha$ neopisivo emocionalno iskustvo i nečulna psihička stvarnost. Transformacije se stvaraju i razvijaju direktno iz prethodnih ciklusa, te su rekurzivne prirode. Model omogućava da zamislimo da je iskustvo Van Goga u polju pšenice evoluiralo kroz bezbroj istovremenih, rekurzivnih ciklusa emocionalno prožetih transformacija nezamislive složenosti, koje su na neki način proizvele čudesnu, jedinstvenu, transcendentnu sliku ulja na platnu. Ekvivalentno, pruža model u kojem se neformirano iskustvo pacijenta razvija kroz bezbrojne rekurzivne cikluse transformacija kako bi stvorilo nesvesne mentalne procese i, na kraju, doživljaj i simptome. Još jednom, Bionova teorija transformacija sugerise model o tome *kako* se um razvija, a ne *zašto* se um razvio onako kako jeste.

II. Da. Znak „O“

Najkompleksniji element Bionove teorije transformacija je znak O. Kada je uveo pojam O, Bion ga jedirektno uporedio sa Kantovim konceptom „stvari-po-sebi“ (Bion, 1965, *V*, str. 138). O stoga ne može biti opaženo direktno; čak i nepsihička čulna opažanja su percipirana u mozgu, tese ne mogu direktno povezati sa Kantovom stvari-po-sebi. Percepcija može samo dati osećaj, ili naznaku ili intuiciju onoga što postoji iza nje. O označava polje cveća samo po sebi, nevezano za ljudsko prisustvo ili doživljaj. Kako zamisliti stvarnost koja postoji nezavisno od ljudske percepcije centralna je filozofska dilema hiljadama godina. Frojd se takođe bavio ovim problemom (Frojd, 1895, 1900). Znak O je stoga šifra koja predstavlja nematerijalne i metafizičke apstrakcije. Bion je jednom napisao da je O povezano sa „poreklom (origin - O)“ odgovora pacijenta (Bion, 1965, str. 139). Možemo govoriti o tome šta znak O predstavlja, ali nikada ne možemo direktno reći šta je O, ili šta postoji pre mentalne transformacije. Bion je na kraju koristio nekoliko dodatnih termina iz filozofije i misticizma kako bi dočarao ove ideje u vezi sa znakom O, uključujući Konačnu stvarnost (uzetu iz metafizike), Formu (uzetu od Platona) i božanstvo (uzetu iz misticizma). Na primer, možemo pretpostaviti trostranu platonsku Formu koja postoji u univerzumu koju bismo mogli nazvati Trougao. Forma Trougla nije materijalna i postoji nevezano od ljudskog postojanja. Sve trostrane forme koje susrećemo u našem materijalnom i čulno utemeljenom svetu, i koje nazivamo trouglovima, stvorene su umom putem transformacija invarijante- platonske forme Trougla. Takve transformacije evoluiraju iz transformacija O-kao-platonske Forme Trougla u $T\beta$ bilo kog trougla kojeg opažamo čulima.

Bion je pretpostavio da emocije i β -elementi mogu služiti kao početne realizacije, što znači da znak O može predstavljati emocionalno iskustvo ili β -element (nepovezano sa $T\beta$; videti ispod „Transformacije i teorija mišljenja“ u vezi sa β -elementima). Bion ukazuje da emocije i emocionalno

iskustvo postoje kao oblik Konačne stvarnosti, stvari-po-sebi ili platonske Forme, što odražava njegovo uverenje da su osnovne emocije Istina. Doživljeno emocionalno iskustvo, ili osećanja, pojavljuju se kao plodovi procesa transformacije primarnog emocionalnog iskustva, koje se izjednačava sa Istinom i znakom O. Osećanje je analogno slikanju emocionalnog iskustva. Drugim rečima, kao proizvodi transformacija, imenovana emocionalna iskustva kao što su osećanja radosti i tuge nisu predstavljena znakom O. Većina psihoanalitičkih radova o teoriji transformacija fokusira se na O. Ipak, važno je setiti se da je Bion nazvao svoju knjigu *Transformacije*, a ne *O*. Bion je počeo da istražuje složenost koncepta O u poslednjim poglavljima *Transformacija*, dodajući psihoanalizi, umetnosti i matematici aspekte misticizma i religije. On je proširio svoja istraživanja o O u svojoj četvrtoj knjizi *Pažnja i interpretacija* (Bion, 1970, VI, str. 213-330).

II. Db. Transformacije kao opservacioni model za kontinuiranu promenu

Jedna često korišćena ilustracija za prikazivanje transformacija kao procesa kontinuirane promene potiče od Platona. Prema najpoznatijem engleskom prevodu, Platon je pripisao sledeće reči Sokratu, koji je govorio o grčkom filozofu Heraklitu (*Heraclitus*): „Heraklit [sic] kaže da se sve kreće i ništa ne ostaje nepomično, i on upoređuje univerzum s tokom reke, govoreći da čovek ne može dva puta zakoračiti u isti tok vode“ (Platon Kratil – *Plato Cratylus*, 402a, str. 67) ili, jednostavnije rečeno, „ne može se dva puta ući u istu reku“. Reka u koju čovek zakoračuje je realizacija, a njen vodeni tok – transformiše – kontinuirano. Voda u trenutku ulaska je uočljivi proizvod njenog beskonačnog toka transformacije. Nematerijalni koncept „Reka“ je invarijanta koja ostaje konstantna kroz sve njene neprestane transformacije. Ove postavke predstavljaju ono što se može nazvati opservacionim modelom reka, i one ne nude objašnjenje zašto su reke takve kakve jesu. Na sličan način, teorija transformacija, uprkos svom imenu, nudi model za posmatranje razvoja i rasta mentalnog života, a ne teoriju koja objašnjava i koja se može koristiti za interpretaciju zašto je nečije mentalno stanje takvo kakvo jeste. Čini se da Bion nije spominjao Heraklita u svojim radovima, iako je Grotstajn pisao o svojoj analizi sa Bionom, kako ga je „jednom prilikom podsetio na Heraklitov koan...“ (Grotstajn, 2007, 27; vidi takođe str. 213).

Kratko razmišljanje otkriva značaj koncepta transformacija i za okolnosti izvan domena uma. Model transformacija se odnosi i na reke, godišnja doba, životni ciklus, umetnost, filozofiju, matematiku, religiju — na sve što se menja tokom vremena, kako živo tako i neživo. Koncept se može primeniti toliko široko i u tako velikom rasponu, da se praktično sam nameće zdravom razumu. Bionova primarna primena njegovog modela bila je u psihoanalizi kao disciplini koja posmatra kontinuirani rast i razvoj mentalnog i emocionalnog života. Ovaj model ima četiri dimenzije, odnosno, zasnovan je na konstantnom toku, rastu i razvoju procesa i funkcija uma. Kao takav, on preusmerava psihoanalitičko posmatranje dalje od težnje za previše pojednostavljenim, dvodimenzionalnim

prikazom nagonских derivata, nesvesnih fantazija, interpretacija itd. u kliničkom susretu. Ova osnovna izmena tačke posmatranja odražava Bionov razvoj kao psihoanalitičkog kliničara i teoretičara. Ovako gledano, teorija transformacija leži u osnovi Bionovog celokupnog pristupa umu i psihoanalizi. Kao takva, predstavlja centralnu tačku povezanu sa teorijama funkcije, mišljenja, kontejner–kontejnirano, PS↔D, emocionalnim vezama L (ljubav), H (mržnja) i K (znanje), prikazom geneze i funkcije misli kroz Mrežu, osnovnim klajnijanskim mehanizmima projektivne identifikacije i PS (paranoidno-shizoidne) i D (depresivne) pozicije, freudijanskim konceptima principa realnosti i zadovoljstva, i mnogim drugim. (Videti i poglavlja KONTEJNIRANJE: KONTEJNER-KONTEJNIRANO, PROJEKTIVNA IDENTIFIKACIJA, TEORIJE OBJEKTNIH ODNOSA, NESVESNO, EGO PSIHOLOGIJA)

II. Dc. Transformacije i teorija mišljenja

Mišljenje, kako ga je shvatao Bion, strukturalno je slično sa modelom transformacija. U svom najopštijem obliku, mišljenje nastaje kako bi upravljalo prementalnim, emocionalno obogaćenim stanjima. Ovi emocionalno zasnovani, prementalni elementi prolaze kroz transformaciju u mentalne elemente kojima um može upravljati i koristiti ih kroz razmišljanje. Naposljetku, um stvara značenje kako bi prevashodno mogao da kontejnira primarne emocionalne doživljaje. Bion je napisao: „u mojoj teoriji... emocionalno iskustvo se transformiše... kako bi omogućilo misli sna, nesvesno budno razmišljanje i skladištenje u umu (memorija)“ (Bion, 1962b, IV, str. 321). Bion je koristio termin „transformiše“ u svom uobičajenom značenju, budući da ovaj citat iz 1962. godine prethodi razvijenoj teoriji transformacija. To potkrepljuje zaključak da je Bion izveo teoriju transformacija iz teorije mišljenja (na primer, Bion, 1962b, str. 296; str. 327-331). Sažet prikaz teorije mišljenja ukratko prikazuje njenu strukturalnu vezu sa opštim modelom transformacija.

Bionova teorija mišljenja počinje simbolom „ β -element“ - koji nema veze sa znakom β koji se koristi u teoriji transformacija. β -elementi predstavljaju prepsihičke pojave obično povezane sa čulnom percepcijom i interoceptivnim telesnim senzacijama, što uključuje i registrovanje senzacija primarnihemocija. Bion je uporedio β -element sa čulnim utiscima analognim fizičkim čulnim utiscima. Predložio je znak „ α -funkcija“ da predstavi procese transformacije u kojima ti psihički čulni utisci postaju mentalne pojave. Termin „ α -elementi“ predstavlja proizvod transformacija kroz α -funkciju, a znak α -elementi označava prve mentalne elemente dostupne primitivnom umu (ponovo, znak „ α “ nema nikakve veze sa njegovom upotrebom u teoriji transformacija). Ova osnovna transformacija, iz nementalnih β -elemenata u mentalne α -elemente, čini osnovni proces teorije mišljenja. Bion je istraživao mnoge dimenzije ovog osnovnog procesa transformacije, uključujući i to kako um remeti proces mišljenja u službi primitivne odbrane (vidi ispod).

Bionov pristup kaže da prepsihički i protopsihički elementi stimuliraju mentalni razvoj - mišljenje - kako bi se njima upravljalo. U Bionovom pojmu „misao bez mislioca“ (na primer Bion, 1967b, VI, str. 201), prepsihički svet inherentno sadrži invarijantu koja čeka da se transformiše u misao. Drugim rečima, misao bez mislioca ukazuje na „ideju beskonačnosti [koja] prethodi ideji o konačnom. Konačnost „izranja iz tamne i bezoblične beskonačnosti“^{2*} (str. 201). Bion vezuje koncept primarnih „misli“ delimično sa β -elementima (na primer, Bion, 1963a, V, str. 80-81), i sa konceptom urođenih mentalnih organizacija nazvanih „prekonceptijama“ (na primer, Bion, 1962a, VI, 163-161; Bion, 1965, V, str. 175). Prekonceptijese na mnogo načina sličnima ranom konceptu mentalne duboke strukture Čomskog (Čomski, 1965). Bionovi prototipni primeri prekonceptija su „dojka“ (kao u slučaju platonske forme trougla, možda bi bilo bolje pisati kao Dojka), i Edipov kompleks. Bion kaže da novorođenče koje sisa dojku - stvarna situacija pogodna za funkciju realizacije - ima emocionalno iskustvo oblikovano urođenom prekonceptijom „dojke“. Bion je napisao: „Pretpostaviću da novorođenče ima urođenu prekonceptiju da postoji dojka koja zadovoljava njegovu sopstvenu nepotpunu prirodu. Realizacija dojke pruža emocionalno iskustvo“ (Bion, 1962b, IV, str. 337). Prekonceptija povezuje prementalne i protomentalne elemente sa emocionalno doživljenom funkcijom hranjenja unutar odnosa koji se javlja pri realizaciji novorođenčeta na dojci. Dojka organizuje emocionalnu invarijantu za kasnije transformacije, koja, između ostalih funkcija, može organizovati nesvesne objektivne odnose. Bion je napisao: „Moramo pretpostaviti da su dobra dojka i loša dojka emocionalna iskustva“ (str. 302). U tom smislu, Bion je predstavio tri najšire kategorije emocionalno prožetih funkcija vezivanja kao L, ili ljubav, kao u slučaju dobre dojke; H, ili mržnja, kao u slučaju loše dojke, i K, ili znanje (vidi „Transformacije u K i O“, ispod).

Ipak, mišljenje se ne razvija kada dojka pronađe realizaciju kod zadovoljnog dojenog deteta. Naprotiv, mišljenje se javlja kada je odojče frustrirano i ne može da proizvede realizaciju kako bi omogućilo zadovoljenje. Na primer, kada je odojče gladno, a realizacija prekonceptije dojke se ne može ostvariti, Bion, ipak, pretpostavlja emocionalni odnos, koji je u ovom slučaju sa „odsutnom dojkom“ (ili Odsutna dojka). Odnos sa Odsutnom dojkom povezuje preplavljujuće i bolne emocionalne kvalitete nedojenja kod odsutne dojke. Ova iskustva variraju od frustracije do „bezimenog užasa“, ili „straha od umiranja“ (Bion, 1962a, VI, str. 159), kasnije nazvanog „subtalamički strah“ (Bion, 1973, VII). Mišljenje se razvija kako bi transformisalo frustraciju i još teže emocije; mišljenje transformiše emocionalno iskustvo nehranjenjakod uskraćujuće Odsutne dojke. Na kraju realizacija - majka, njena dojka itd. - se pojavljuje i postaje ovaploćenje prekonceptije Dojke. Na taj način, ona „zadovoljava [oddojčetu] nekompletanu prirodu“ (1962a, VI, str. 159)).

II. Dd. Transformacije, Mreža i lateralna komunikacija

^{2*} The finite is „won from the dark and formless infinite“ - iz pesme *Izgubljeni raj* Džona Milтона (*John Milton*), prim. prev.

Bion je osmislio „Mrežu“ s ciljem da produbi teoriju mišljenja (na primer, Bion, 1963a, V, str. 93-114; 1963b, V, str. 101-114). Serija redova i kolona prikazuje transformacije komponenti mišljenja i njihove funkcije, uključujući i funkcije koje imaju nameru da spreče mišljenje. Redovi mreže predstavljaju filogenetsku evoluciju mišljenja, od primitivnog prementalnog ili β -elementa do visoko razvijenog sistema mišljenja koji je Bion nazvao „Algebarski račun“. Njene kolone označavaju evoluciju funkcija kojima elementi mišljenja služe, od „tvrdnje“, koja može predstavljati početno emocionalno iskustvo ili Istinu, u prvoj koloni, do krajnje funkcije akcije, u šestoj koloni. Jedna od najznačajnijih karakteristika Mreže je kolona 2, koja predstavlja primarnu odbrambenu funkciju prikrivanja, pa čak i uništavanja istine, kada se sama istina doživljava kao pretnja samouništenju (vidi „Transformacije i emocionalna istina“ ispod). Bion je naglasio da analitičar ne bi trebalo da koristi ili primenjuje Mrežu tokom svog kliničkog rada, jer bi to udaljilo analitičara od direktnog emocionalnog angažmana u kliničkom trenutku. Radije, nadao se da će Mreža pomoći analitičarima da razmotre događaje seansi retrospektivno, dok su u stanju koje je nazvao „meditativno razmatranje“, što bi takođe pomoglo razvoju analitičke intuicije (Bion, 1963a, V, str. 83).

Takođe, jedna od Bionovih najvećih nada bila je da bi Mreža mogla poboljšati komunikaciju o kliničkom materijalu, između analitičara, tako što bi donela doslednost i jasnoću opisima klinički opaženih transformacija u mentalnom funkcionisanju. To je nazvao lateralna komunikacija (na primer, 1970, VI, str. 293).

II. De. Transformacije i psihoanalitička situacija

Teorija transformacija služi kao „metod kritičkog pristupa psihoanalitičkoj praksi, a ne [kao] nova psihoanalitička teorija“ (Bion, 1965, V, str. 131). Razlika je ključna. Pod „psihoanalitičkim teorijama“ Bion podrazumeva specifično elemente metapsihologije koji se odnose na kliničku situaciju, kao što su Edipov kompleks, projektivna identifikacija i drugi. Nasuprot tome, teorija transformacija prikazuje način na koji analitičar posmatra kliničku situaciju: „teorija transformacija nije primenjiva u situacijama u kojima posmatranje nije suštinsko. Posmatranje treba da se vrši i beleži u obliku pogodnom za rad, ali nepodobnom za samovoljne nedisciplinovane fabrikacije“ (Bion, 1970, V, str. 161; kurziv u originalu). Takođe je napisao: „S moje tačke gledišta, zgodno je smatrati da psihoanaliza pripada grupi transformacija“ (Bion, 1965, V, str. 129). Iz tog ugla, analitičar ima za cilj da posmatra kontinuiranu evoluciju emocionalnih iskustava i psihičke stvarnosti pacijenata i samog sebe, posebno unutar neposrednog kliničkog odnosa. Napisao je: „Teorija transformacija ima za cilj da osvetli niz fenomena u kojima razumevanje jedne karike, ili njenog aspekta, pomaže u razumevanju drugih. Naglasak ovog istraživanja je na prirodi transformacije u psihoanalitičkoj seansi“ (str. 156). Bion je takođe napisao da se pod „terminom 'transformacija' ... bavim funkcijom ličnosti“, što prikazuje široku upotrebu tog koncepta (Bion, 1965, V, str. 137). U oba slučaja, ovaj oblik posmatranja zahteva od analitičara da izbegava gotovo korišćenje metapsiholoških teorija, jerga njihova direktna primena

na posmatrani materijal iskrivljuje (otuda Bionovjedinstveni metodološki imperativ „da se napuste sećanje i želja“ [Bion, 1967a]).

Neizrečeno, ali se može zaključiti da analitičar intuitivno prepoznaje proizvede transformacija, tj. $T\beta$, koji su u domenu psihičke stvarnosti. Treći pasus Bionovog klasičnog rada „Beleške o sećanju i želji“ ovako kaže:

„Psihoanalitičko 'posmatranje' se ne interesuje ni za ono što se desilo niti za ono što će se desiti, već za ono što *se* dešava. Pored toga, ne interesuje se za čulne utiske ili objekte čula. Svaki psihoanalitičar poznaje depresiju, anksioznost, strah i druge aspekte psihičke stvarnosti... Ovo je stvarni svet psihoanalitičara. U njegovu stvarnost on ne sumnja. Ipak, anksioznost, da uzmemo jedan primer, nema oblik, nema miris, nema ukus; svest o čulnim pratećim elementima emocionalnog iskustva je smetnja psihoanalitičarevoj intuiciji [psihičke] stvarnosti“ (Bion, 1967a, VI, str. 205; naglasak Bion).

Bion je dodao znake osnovnom matematičkom modelu posebno za psihoanalizu. On je predložio da „a“ ukazuje na analitičara, a „p“ na pacijenta. Transformacije pacijenta su zabeležene $O \rightarrow Tp(\alpha) \rightarrow Tp(\beta)$, dok su analitičareve zabeležene kao $O \rightarrow Ta(\alpha) \rightarrow Ta(\beta)$. Ova detaljnija verzija jednačine dozvoljava precizniju definiciju njenih pojmova. Na primer, $Tp(\beta)$, proizvod pacijentovih transformacija ukupne analitičke situacije, može da sadrži uočljive činjenice o pacijentu kao što su ponašanje, govor itd., ali najvažnije je da može da označi psihičku stvarnost.

Priroda O u psihoanalitičkoj seansi predstavlja mnoge konceptualne izazove koji ostaju kontroverzni. Bionovi početni spisi o O ukazuju na to da ukupna klinička situacija i povezano emocionalno iskustvo služe kao realizacije, ili O , koje je sposobno da prođe kroz transformaciju. Bion je napisao: „Pacijent ulazi i, poštujući konvencije utvrđene analizom, rukuje se. Ovo je spoljašnja činjenica, ono što sam nazvao „realizacijom“. U meri u kojoj je korisno posmatrati je kao stvar-po-sebi i nepoznatljivu (u Kantovom smislu) označena je znakom O “ (Bion, 1965, V, str. 137-138). Ovaj se odlomak može protumačiti u skladu sa Jun Menovim (*Yun Men*) koanom: Kod hodanja, samo hodajte; kod sedenja, samo sedite; a iznad svega, ne kolebajte se. Analogno, kada se pacijent i analitičar rukuju, oni se samo rukuju; pre svega, ne treba razmišljati o tome (ostavite to za kasnije). Iz ove perspektive, originalna (O) situacija pacijenta i analitičara sama po sebi je lišena značenja jer postoji i pre nego što je značenje zajednički stvoreno. Kao posledica toga, situacija nije direktno interpretabilna; ona je događaj u svetu, i predstavljena je znakom O .

Bion je naglasio da ukupna klinička situacija uvek uključuje i pacijenta i analitičara: „U psihoanalizi svako O koje nije zajedničko za analitičara i analizanda, i koje samim tim nije dostupno za transformaciju od strane oba, može biti ignorisano kao nebitno za psihoanalizu. Svako O koje nije zajedničko za oboje nije sposobno za psihoanalitičku istragu; svaka suprotnost zavisi od nemogućnosti da se razume prirodapsihoanalitičke interpretacije“ (Bion, 1965, V, str. 169). Bionova namera je bila

da privileguje posmatrački vrhunac neposredne, tekuće evolucije seanse kao primarnog polja kontakta sa pacijentom i njegove opservacije. Ovo polje definiše i pacijenta i analitičara kao učesnike-posmatračke. Ova razmatranja podupiru Bionov naglasak na obavljanju analitičkog rada u „ovde-i-sada“ više od onih koje predlažu koncepti transfera i kontratransfera, koji su sami po sebi oblici razvijenih transformacija posmatranih pojava iz polja.

Bion je napisao da posmatranje kao psihoanalitičar (za razliku od posmatranja kao kognitivnog terapeuta, na primer) zahteva razvoj psihoanalitički orijentisanog „intuitivnog kapaciteta“, koji je delimično oblikovan teorijskim perspektivama. On je napisao da iako „O mora biti dostupan za Ta (α) i Tp (α) ... analitičar mora da ima pogled na psihoanalitičku teoriju edipalnesituacije. Njegovo shvatanje te teorije može da se posmatra kao transformacija te teorije i u tom slučaju sva njegova tumačenja, verbalizovana ili ne, onoga što se dešava na seansi mogu se posmatrati kao transformacije O koji je bipolaran. Jedan pol O je obučeni intuitivni kapacitet transformisan da bude suprotstavljen onome što se dešava u analizi a drugi je u činjenicama analitičkog iskustva koje mora da se transformiše“ (Bion, 1965, V, str. 170). Odnosno, analitičar mora da utvrdi u kom stepenu stvarna situacija odgovara, ili ne odgovara, „obučenom intuitivnom kapacitetu“ analitičara, kao što je organizovano, na primer, teorijom Edipovog kompleksa. U svojoj poslednjoj psihoanalitičkoj knjizi, *Pažnja i interpretacija*, Bion je nastavio svoja istraživanja o prirodi O u psihoanalizi i šire (Bion, 1970, VI).

II. Df. Transformacije i emocionalna istina

Priroda O za psihoanalizu je emocija i emocionalno iskustvo. Bion je, u dva od mnogih primera, napisao: „U našem radu, O uvek mora biti emocionalno iskustvo, jer pretpostavka u psihoanalizi je da pacijenti dolaze po pomoć zbog emocionalne poteškoće, izato verovatno žele da govore o njoj (Bion, 1963b, V, str. 106); i „Psihoanalitičke teorije, izjave pacijenta ili analitičara su reprezentacije emocionalnog iskustva“ (Bion, 1965, V, str. 156). Za Biona, emocionalna, a samim tim i psihička stvarnost bila je Istina; Grotstajn je istinu nazvao „invarijantom, a emociju njenim nosiocem ili kontejnerom“ (Grotstajn, 2007, str. 218).

Istina često predstavlja preplavljujući mentalni i egzistencijalni konflikt — koju čovek mora ili da izbegne ili da odbrambeno uništi da bi preživeo, ili da je prihvati, podnese, i trpida bi um i ličnost mogli da prežive, rastu i razvijaju se. To direktno preslikava Frojdove (1911) „Formulacije o dva principa mentalnog funkcionisanja“, koje opisuju principe realnosti i zadovoljstva. Što je veća percipirana pretnja od emocionalne stvarnosti, veća je verovatnoća da će princip zadovoljstva organizovati aktivne odbrane od nje. Frojdova teorija oblikuje Bionovu verziju mentalnog razvoja. Emocionalna preplavljenost, katastrofiranje, anihilacija, strah od umiranja, bezimena strava, i druga slična stanja nesposobnosti da se toleriše frustracija (Bion, 1962a, VI, str. 159) teraju um da uništi ili

da pobjegne od ove nepodnošljive istine. Bion je mentalnu funkciju suprotstavljanje istini po svaku cenu postavio u kolonu 2 Mreže. Bion je opisao poslednju liniju odbrane pre psihoze, u kojoj primitivni um napada sopstvenu sposobnost da misli, tj. napade na povezivanje (Bion, 1959, VI, str. 138-152). Bion je ponovo stavio u fokus Edipov kompleks kako bi sugerisao da radoznalost analitičara i pacijenta u potrazi za istinom pokazuje arogantnu glupost u njihovom uverenju da će, za razliku od Edipa, moći da se suoče, metabolišu i razmišljaju o onome što su otkrili (Bion, 1958, VI, str. 131-137). Kada se psihoanalitičko posmatranje i klinički rad prodube do ovih oblasti i anksioznosti, oba učesnika mogu iskusiti rastuća osećanja straha i užasa. Bion je jednom rekao: „U svakoj ordinaciji treba da postoje dve prilično uplašene osobe: pacijent i psihoanalitičar“ (Bion, 1973, VII, str. 10). Sposobnost transformacije emocionalne istine kroz razmišljanje je tako od vitalnog značaja za opstanak.

II. Dg. Transformacije, emocionalna turbulencija i katastrofalna promena

Bion govori o onome što naziva emocionalnim turbulencijama i katastrofalnim promenama u brojnim pasusima. Katastrofalna promena se odnosi na rezultat transformacija takvog intenziteta da njihov uticaj na stvarnu situaciju i ličnost postaje previše očigledan. „Katastrofalno“ ukazuje na razmere situacije, a ne nužno na bilo kakav moralni kvalitet katastrofe ili nečeg lošeg. Može pokrenuti ono što je Bion nazvao „subverzija sistema“ (Bion, 1965, V, str. 133), što može podrazumevati ili katastrofu ili duboko potreban rast kroz narušavanje statusa kvo (Bion je koristio ovaj koncept i za društvo [Bion, 1966, VI, str. 21-43]). U katastrofalnoj promeni, emocije se uzdižu do nivoa „nasilja“, ali opet ovo nasilje može da funkcioniše u službi i odbrane i rasta. Ponekad su transformacije na nivou katastrofalnih promena i nasilnih emocija neophodne da bi se poremetila snaga kolone 2 Mreže otpora protiv razmišljanja i Istine, kako bi naknadni evolutivni rast i razvoj bili mogući.

II. Dh. Transformacije u K i O

Bion je uveo znakove emocionalnog vezivanja L, H i K — ljubav, mržnju i znanje — u *Učenju iz iskustva* (Bion, 1962b, IV), i nastavio da ih *proučava u Elementima psihoanalize* (Bion, 1963a, V). Koncept transformacija u K, ili T(K), povezuje mišljenje sa kvalitetima emocionalne invarijante koji orijentišu um ka ili daleko od Istine (videti Fišer – Fisher, 2006).

U pogledu emocionalnih turbulencija preduzimanja bolnog i zastrašujućeg rada, Bion piše, „postoji strah od transformacija u K kada ugrožavaju pojavu transformacija u O [vidi dole]. Ovo se može preformulisati kao strah kada $T \rightarrow T\beta = K \rightarrow O$. Otpor interpretaciji je otpor protiv promene iz K u O“ (Bion, 1965, V, str. 268). Bion je obeležio uticaj kolone 2 Mreže, odnosno emocija protiv istine i protiv rasta na funkcije vezivanja znacima -L, -H i -K (na primer, Bion, 1962b, IV, str. 361-365). Transformacije u -K su aktivni odbrambeni procesi neznanja, često stimulisani emocijama zavisti, pohlepe, straha i drugih. Transformacije u -K napadaju i iskrivljuju procese mišljenja sa ciljem

nerazumevanja, izbegavanja ili uništavanja Istine. Transformacije u L i H, i njihove odbrambene funkcije iz kolone 2 Mreže, mogu se slično razmatrati u okviru celovite teorije transformacija.

Koncept transformacije u O, ili T(O) je složen. Fraza koja je upravo navedena — „postoji strah od transformacija u K kada ugrožavaju pojavu transformacija u O“ — ukazuje na to da T(O) ne podrazumeva razmišljanje, jezičko značenje i svesnu racionalnu misao. Izgubiti osećaj smisla i biti izložen besmislenom senzornom iskustvu je zastrašujuće u običnim okolnostima. Uprkos tome, Bion je bio zainteresovan za T(O) posebno u pogledu psihoanalitičkog posmatranja, i to predstavlja mnoge konceptualne poteškoće. Možda će pomoći da se prisetimo Bionove tvrdnje da „u svakoj ordinaciji treba da postoje dve prilično uplašene osobe: pacijent i psihoanalitičar“ (Bion, 1973, VII, str. 10). Za Biona, T(O) „je poseban slučaj Transformacije; posebno zabrinjava analitičara u njegovoj funkciji pomaganja sazrevanju ličnosti njegovih pacijenata“ (Bion, 1965, V, str. 268). Da bude jasno, strah nije ni cilj ni promenljivi element, ali Bion je držao da je psihoanalitički rad koji se suočava sa Istinom najčešće zastrašujući. T(O) za analitičara i pacijenta može predstavljati sposobnost, ma koliko zastrašujuća bila, oslobađanja od okova izvesnosti T(K), odnosno, značenja ili znanja, i tako podsticanja evolucionog rasta kroz receptivnu intuiciju u osnovi emocionalne Istine. Još jedan primer govori o tome:

„[...] sama analitička situacija, a potom i psihoanalitičko zanimanje ili sam zadatak, neizbežno će stimulisati primitivno i osnovno osećanje kod analitičara i analizanda... ljubav, mržnja, strah, izoštrani su do tačke u kojoj ih par koji učestvuje može osećati gotovo do nepodnošljivosti: to je cena koja mora da se plati za transformaciju aktivnosti o psihoanalizi u aktivnost koja *jeste* psihoanaliza“ (Bion, 1970, VI, str. 276, naglašeno kod Biona).

Analitičari teško uspevaju da jasno pišu o T(O), jer on ukazuje na neopisivo iskustvo koje prevazilazi logiku, razmišljanje, pamćenje, želju i sve slične spoznaje. Kao i u slučaju prirode O, nemoguće je direktno navesti prirodu T(O). Bionovi tekstovi postajali su sve difuzniji, nerazumljiviji i kontroverzniji, dok je pokušavao da piše o neopisivom. Na primer, napisao je,

„transformacija u O, to jest iz K → O... uključuje 'postajanje' [i] doživljava se kao neodvojivo od postajanja Bogom, konačnom stvarnošću, Prvim uzrokom. Bol „tamne noći“ [aluzija na delo mistika iz 16. veka, Svetog Jovana od Krsta] jeste strah od megalomanije. Ovaj strah inhibira prihvatanje odgovornosti, odnosno zrelosti, jer se čini da ono podrazumeva *bivanje* Bogom, bivanje Prvim uzrokom, bivanje konačnom stvarnosti sa bolom koji se može, iako neadekvatno, izraziti 'megalomanijom'“ (Bion, 1965, V, str. 269; originalni kurziv).

Poslednja poglavlja „Transformacija“ i celokupna „Pažnja i interpretacija“, odražavaju Bionove poteškoće da izrazi svoje predloge. Njegovo poslednje veliko delo, trodelni roman pod nazivom „Memoari budućnosti“ (Bion, 1975, XII; 1977, XIII; 1979, XIV), nije bio psihoanalitički tekst sam po sebi, već je koristio psihoanalitičke ideje i situacije unutar duboko idiosinkratske

strukture, pokušavajući da prizove, nagovesti ili ukaže na mnoštvo ideja koje autor nije mogao da izrazi u formalnom psihoanalitičkom diskursu.

II. Dj. Kruto kretanje i projektivne transformacije

Bion je opisao ove oblike transformacija u odnosu na neurotične i primitivne oblike mentalnog funkcionisanja. Transformacije krutog kretanja se odnose na prvo, a projektivne transformacije na drugo. Da bude jasno, termin „kruto“ ne ukazuje na patološku mentalnu krhkost, već na to da invarijanta ostaje neiskrivljena kroz seriju transformacija. Transformacija krutog kretanja odgovara Frojdovom klasičnom konceptu neurotičnog transfera. Projektivna transformacija odgovara konceptu projektivne identifikacije M. Klajn (1946). Projektivne transformacije iskrivljuju invarijantu, baš kao što filmski projektor postavljen nagnuto, pod velikim uglom u odnosu na ekran za gledanje, projektuje iskrivljene slike. Bion je koristio mnoštvo matematičkih primera da ilustruje ove ideje.

II. Dk. Transformacije u halucinozi

Transformacije u halucinozi obuhvataju i fundamentalni aspekt psihoanalitičkog kliničkog posmatranja i sveprisutno, ali često prikriveno stanje postojanja. Ova tema se bavi mentalnim stanjima koja su primarno zatvorena za komunikaciju zasnovanu na jeziku ili T(K), a koja su povezana sa T(O). Opet, ovo onemogućava direktno opisivanje transformacija u halucinozi, a relevantni tekstovi su nejasni, neodređeno mistični i često prilično dvosmisleni. Bion je shvatio da je njegov tekst veoma težak i ohrabrivao je čitaoce da odvoje vreme za rad sa njim (Bion, 1970, VI, 243-244). Nije iznenađujuće što je ovo stvorilo značajnu kontroverzu oko toga kako tumačiti njegove namere (na primer, Čivitareze – *Civitarese*, 2015a, 2015b; Sandler, 2015). Centralni odlomci se sastoje od 10. poglavlja „Transformacija“, posebno str. 242-246, i posebno 3. poglavlja iz „Pažnje i interpretacije“, pod naslovom „Realnost čulna i psihička“ (Bion, 1965, V, 240-257; 1970, VI, 242-254). Jedna mala tačka zabune potiče od činjenice da severnoamerička psihijatrija ne koristi termin „halucinoza“, dok se u britanskoj psihijatriji halucinoza odnosi na stanje u kome se halucinacija javlja; ovako Bion koristi termin (Bion, 1965, V, str. 199). Još jedna stvar proizilazi iz Bionove indirektno izrečene, ali ključne tvrdnje da se transformacije u halucinozi mogu primeniti na rad sa svim pacijentima, a ne samo onima koji pate od psihotičnih stanja.

Bion je opisao simptomatičnu halucinozu na jednostavan način:

„U domenu halucinoze mentalni događaj se transformiše u čulni utisak a čulni utisci u ovom domenu nemaju značenje; pružaju zadovoljstvo ili bol. Na taj način se besmisleni mentalni fenomen transformiše u β -element koji se može evakuisati i ponovo uvesti tako da čin daje, ne značenje, već zadovoljstvo ili bol“ (Bion, 1970, VI, str. 251).

Misli se transformišu u nementalne čulne utiske; mišljenje, a samim tim i komunikacija zasnovana na jeziku je uništena. Iako on to ne navodi direktno, patološka halucinoza se može predstaviti kao $K \rightarrow O$. Ovaj skup transformacija bi se mogao preciznije opisati kao transformacije *u* halucinozu, iako Bionne koristi ovu frazu.

Bion je tokom svoje karijere bio zainteresovan za psihoanalitičke pristupe psihotičnim pacijentima. Ovo je težak posao, jer „medij analizandove transformacije leži u sferi delovanja, a analitičara u sferi misli i njenih verbalnih reprezentacija“ (Bion, 1965, V, 248). Domen halucinoze može biti predstavljenu modelu pomoću O. Ostvarivanje kontakta sa psihotičnim pacijentima u domenu njihovih halucinoza predstavljalo je najveći izazov, kako konceptualno, tako i praktično. Biti sa psihotičnim pacijentom predstavlja O koji dele pacijent i analitičar (Bion, 1965, V, 169-170), a transformacije u halucinozi označavaju i specifičan rad transformacije zapažanja izvršenih u kontaktu unutar ovog zajedničkog O, i opšte okolnosti procesa transformacija koje se dešavaju u stanjima halucinoze. Možda bi bilo korisno razmišljati o tome kao o transformacijama *unutar* halucinoze.

Bion nudi primer koji pokazuje da posmatranje iz T(K) i posmatranje kroz transformacije u halucinozi proizvode veoma različite interpretacije kliničke situacije koju dele pacijent i analitičar. Njegov psihotični pacijent je otkrio da su Bionove reči:

„letele iznad njegove glave i mogle su se otkriti u *onome što su za mene bile šare na jastuku*. ... [Nasuprot tome,] on je, u stanju halucinoze, mogao da vidi da su *šare zaista moje reči koje putuju kroz njegove oči*, do njega. Štaviše, „značenje“, koje se nije moglo shvatiti van uslova halucinoze, bilo je savršeno jasno u stanju halucinoze. „Značenje“ iskaza u halucinozi, međutim, nije isto što i njegovo značenje u domenu racionalnog mišljenja“ (Bion, 1970, 251; kurziv dodat).

Prva kurzivna fraza ukazuje na to kako bi Bion, a verovatno i svaki analitičar, primetio, ili „interpretirao“ objekat na kauču: to je jastuk sa šarama na njemu, rezultat, T(β), analitičarevih transformacija u K, T (K), gledajući ga. Bez opisa toga kako je posmatrao transformacije u halucinozi, Bion daje rezultat, T(β), transformisan u njegove misli, T(K): „obraci su zaista bile moje reči koje putuju kroz njegove oči, do njega“. Ova dva uočena rezultata ne mogu biti različitija, a razlika je od vitalnog značaja za uvažavanje psihotičnih stanja. Bion pojašnjava da „značenje“, koje on stavlja u znake navoda, ima veze sa „čulnim utiscima u ovom domenu [koji] nemaju značenje; oni pružaju zadovoljstvo ili bol“ (Bion, 1970, str. 251). Bion navodi kao opšte pravilo da analitičari moraju da slušaju sa uvežbanom analitičkom „intuicijom“ (Bion, 1965, V, str. 243; 1970, str. 246) da bi sagledali celokupnu situaciju i izvršili transformacije u ideje kao što su „šare su zaista bile moje reči koje putuju kroz njegove oči, do njega“. Analitičari moraju da posmatraju i intuitivno osećaju „značenje“ koje je „savršeno jasno u stanju halucinoze“, pa je stoga obučena intuicija ključni element analitičkog posmatranja i transformacije posmatranog.

Srž problema leži u tome kako analitičar može posmatrati transformacije u halucinozi. Ovo pitanje prevazilazi čisto tehnička pitanja i preuzima stanje uma i stanje analitičara kada radi na posmatranju transformacija u halucinozi. U smislu modela, analitičar ima za cilj da bude u stanju lišenom T(K), odnosno da napusti pamćenje, želju, objašnjenje i razmišljanje što je više moguće tokom posmatranja. Nemoguće je direktno opisati ovo stanje uma, jer je opis funkcija T(K). U „Pažnji i interpretaciji“, Bion je pokušao da dočara kvalitete ovog opservacijskog stanja pomoću deskriptora uključujući, „postati O ... on mora biti to ... stvaran ... bitijedno sa ... postati jedno sa...u skladu sa... konačna stvarnost i istina ... bezoblično beskonačno ... neopisivo iskustvo ... čin vere” (Bion, 1970, str. 242-254).

Bionov tekst postaje najdvosmisleniji kada pokušava da opiše odnose koje halucinoza i transformacije u halucinozi imaju sa ukupnom kliničkom situacijom. Treba zapamtiti da Bion nije pisao o tehnici, već o modelima posmatranja. Razlika je ključna: ako se shvata kao tehnika, može se pretpostaviti da Bion sugerise šta da se radi u kliničkoj situaciji i kako to učiniti, dok kada se shvata kao model posmatranja, Bion pokušava da opiše ono što se ne može opisati, odnosno, stanje duha i bića analitičara kada se maksimalno trudi da bude maksimalno otvoren za posmatranje bez nametanja T(K), odnosno, bez pamćenja i želje.

Ispod su tri gramatički dvosmislena pasusa koji pokazuju problem tumačenja Bionovog teksta:

I. „Receptivnost koja se postiže denudacijom sećanja i želje... je od suštinskog značaja za rad psihoanalize i drugih naučnih postupaka. Neophodna je za *doživljavanje* halucinacije ili stanja halucinoze. Ovo stanje ne smatram preuveličavanjem patološkog ili čak prirodnog stanja: pre smatram da je to stanje koje je uvek prisutno, ali prekriveno drugim fenomenima koji ga zaklanjaju“ (Bion, 1970, VI, str. 250; naglasak dodat).

II. „da bi cenio halucinacije, analitičar mora da *učestvuje* u stanju halucinoze“ (ibid, str. 250; naglasak dodat).

III. „Izbegavanjem sećanja, želja i operacija sećanja [analitičar] može da se približi domenu halucinoze i „činovima vere“ pomoću kojih jedino može postati *jedno* sa halucinacijama svojih pacijenata i tako izvršiti transformacije $O \rightarrow K$ “. (ibid, str. 250; naglasak dodat).

Prvi i drugi naglašeni pasusi čitaju se dvosmisleno u odnosu na gramatički objekat glagola „doživljavati“ i „učestvovati“. Da li analitičar doživljava i učestvuje u halucinozi *per se*? Ovo naizgled jednostavnije čitanje kontekstualizuje glagole kao aspekte tehnike, onoga što analitičar radi na seansi. Kao da Bion preporučuje da analitičar halucinira i/ili da aktivno učestvuje u halucinozi. Drugo čitanje uzima samu ukupnu analitičku situaciju kao objekat glagola, to jest, analitičar može doživeti i učestvovati u analizi ispunjavajući svoj deo, ili ulogu, ili analitičku funkciju dok radi sa stanjem halucinoze svog pacijenta. Ovo kontekstualizuje tekst više prema opisu posmatračkog okvira. Što se tiče trećeg naglašenog odlomka, čitanje kliničke tehnike može sugerisati da postati „jedno“ sa

halucinacijama pacijenta uključuje oblik spajanja sa psihotičnim pacijentom. Čitanje oblikovano posmatranjem može ukazivati na to da naučni „čin vere“ čistog posmatranja dovodi analitičara u najbliži mogući kontakt, „u jedno“, sa predmetom posmatranja, „halucinacijama njegovih pacijenata“, kako bi „izvršio transformacije u $O \rightarrow K$ “.

Konačno, Bion je predložio da sva klinička posmatranja treba da uključuju i počnu sa maksimalnom otvorenošću analitičara za transformacije u halucinozi. Ovo ima smisla iz teorijske perspektive jer omogućava analitičarima da primete klinički materijal koji nije dostupan kada se zapažanja vrše u $T(K)$. Bion je napisao: „Domen psihoanalitičara je ono što leži između tačke u kojoj čovek prima čulne utiske i tačke u kojoj daje izraz transformaciji koja se dogodila“ (Bion, 1965, V, str. 245). Ovo je konceptualni domen u kome transformacije čulnih utisaka, uključujući i one kod otvorene halucinoze, mogu da idu ka proizvodima, $T(\beta)$, u K , za koje analitičar „daje izraz“ u mislima i rečima. Tačnije, Bion je napisao da:

IV. „Koncept halucinoze treba proširiti kako bi odgovarao brojnim konfiguracijama koje se trenutno ne priznaje da su iste.

V. Transformacija, u krutom kretanju ili projekciji, mora se posmatrati kao da ima halucinozu kao jedan od svojih medija” (Bion, 1965, V, str. 245).

On je podržao tvrdnju 4 kada je pisao „Ovo stanje ne smatram preuveličavanjem patološkog ili čak prirodnog stanja: smatram da je to stanje koje je uvek prisutno, ali prekriveno drugim fenomenima koji ga zaklanjaju“ (Bion, 1970, VI, str. 250). Potencijal da se bude maksimalno otvoren za posmatranje napuštanjem pamćenja i želje, tj. $T(K)$, kako bi se omogućile transformacije u halucinacijama, postoji svuda; preduzimajući naučni „čin vere“ i potpomognut analitički obučenom intuicijom, analitičar ima za cilj da uđe u ovo stanje za sva klinička posmatranja. Tvrdnja 5, iako je veoma sažeta, ukazuje na to da kruto kretanje i projektivne transformacije, koje se uklapaju u model $T(K)$, izlaze iz primitivnijeg područja sveprisutnih transformacija u halucinozi.

Na kraju, čitaoci moraju sami da odluče kako da najsmislenije tumače Bionove tekstove o ovim pitanjima.

II. E. BIONOVE TRANSFORMACIJE KROZ OBJEKTIV SLOŽENOSTI (LATINOAMERIČKA PERSPEKTIVA)

Bion je naglasio da ljudski um ne funkcioniše kroz predvidljive odnose, poput odnosa uzroka i posledice, već kroz nelinearne procese rastuće složenosti (Časter, 2014).

Teorija transformacija ima prednost što prikazuje emocionalno iskustvo dok predlaže novi opseg analitičkom polju, čineći ga poljem ne uzroka i posledice, ne porekla i objašnjenja, već mnogih interpretativnih mogućnosti cvetanja sadašnjosti značenja. Kako se ovaj trenutni trenutak uvek menja, princip neodređenosti mora biti na vidiku svih tumačenja. Psihoanaliza je neprestano početak širokog i složenog istraživanja živog i složenog objekta: uma.

II. Ea. Uvođenje vrha složenosti

Da bi proširio svoju propoziciju ovako složenog objekta, Bion je psihoanalizu smestio među oblasti umetnosti i matematike. Njegova namera je bila da se bavi posmatranjem teme koja se stalno menja, što zahteva novi način razmišljanja. To znači da se istovremeno koristi više vrhova, kao u neuklidskom prostoru.

Odnos između umetnosti, psihoanalize i matematike je primer Složenosti. Ukratko, Bion stvara most između različitih disciplina u prostoru koji ne pripada nijednoj od njih. Ovaj most stvara tok maštovitih misli suočenih sa naučnim čvorovima, neodređenošću ideja, protivrečnostima logike, sa ciljem da generiše trajnu tenziju u potrazi za znanjem (K veza), što može biti koherentno sa nedovršenošću psihoanalitičkog istraživanja.

Bionov primer Moneove slike na početku „Transformacija“, a potom na njegovom seminaru u Buenos Ajresu iz 1968. (Bion, 1968), i njegove savremene reprodukcije i razrade (Agvajo, Pistiner de Kortinjas i Regecki–*Aguayo, Pistiner de Cortinas i Regeczkey*, 2018), poziva čitaoca da učestvuje u opservacionom modelu koji koriste slikari impresionisti: „...ako uzmemo poznatu sliku, na primer, čuvenu impresionističku sliku Monea, divimo se i slikamo je i tada znamo K. To jest, znamo da slika prikazuje nekoliko makova u polju i nekoliko kuća u daljini i možemo da cenimo staze koje nas vode do njih. ...“ (Agvajo, Pistiner de Kortinjas i Regecki, 2018, str. 44).

Impresionistički slikari, pod snažnim uticajem naučnih informacija da oko stapa boje, slikali su nanoseći poteze četkicom sa bojama na način da ih oko može mešati. Ako posmatrač ostane na „dovoljno dobroj udaljenosti“, on/ona će „videti svojim emocijama“ sliku (iskusiti emocionalni uticaj slike). Međutim, ako se neko previše približi slici, videće samo zamućenost; u slučaju da se odmakne predaleko, emocionalni uticaj slike će izostati ili će biti veoma slab. Isto važi i za analitičara u procesu „oslikavanja“ pacijenta na osnovu interpretacije.

Opšta ideja koja se nalazi u umetnosti je različita vrsta izgleda koju slikar (ili psihoanalitičar) može imati, dok koristi invarijante koje posmatrač može (ili ne) prepoznati.

„Slikar je vrlinom svog umetničkog kapaciteta u stanju da preobrazi pejzaž (realizaciju) u sliku (reprezentaciju). On to čini zahvaljujući invarijantama koje čine ovu reprezentaciju shvatljivom“ (Bion *, 1965, str.5).

Glavno pitanje je sposobnost slikara da stvori interpretaciju stvarnosti koristeći invarijante i promenljive. Odakle dolazi ovaj kapacitet? Bion je ovo poreklo nazvao znakom „O“ (Bion*, 1965, str. 15). U ovom kontekstu, Časter shvata početno značenje „O“ kao „ontos“, kao u ontologiji (tj. priroda postojanja, bivanje).

Koncept „O“ je proširenje prethodnog i osnovnog koncepta prekonceptije (1962a) koji traži realizaciju da bi se stvorila koncepcija. Osnovna postavka ovakvog modela je da promeni, bar na trenutke, naš način razmišljanja o klasičnim psihoanalitičkim konceptima kao što su koncepti nesvesnog, otpora, ponavljanja, nagona i tako dalje. Stoga, Časter iznosi teoriju da je „O“ takođe „Opus“, rad koji je u toku (Časter, 2018) u svakom smeru: analitičar, analizand, teorija, praksa, logika i epistemologija.

Bion je te ideje sumirao sledećom frazom: „Razmatranjem psihoanalitičkog iskustva u svetlu [...] teorije transformacija moguće je iznova sagledati probleme mišljenja.“ (Bion, 1965, str.38)

Na primer, Bion je predložio razmišljanje o fenomenu otpora pomoću drugog vrha, koji je nazvao nepristupačnost O. Nepristupačan je za obe strane analitičke veze. Međutim, na bilo koji način, takav predlog će pomeriti opšti cilj teksta da razume transfer kao različite oblike transformacija. To je novi način razmišljanja. To je složenost dovedena u psihoanalizu (Časter, 2018).

Ukratko, kada je moguće uvesti vrh Složenosti da bi se razumele Bionove ideje, možda će biti lakše uočiti da on predlaže razmišljanje na drugačiji način u svakom koraku i u svakom konceptu koji bi neko mogao da koristi tokom svog rada. Prema tome, transfer se prenosi osećanjima iznenađenja; to je novi i nepoznati element u polju.

II. Eb. Postanak „O“ i relevantnost teorije prostor-vreme

Ideja o „O“ na neki način je pandan kantovskom aforizmu praznih misli i slepih intuicija koje pokušavaju da ispune jedna drugu. Časter (1999, 2002, 2014 i 2018) je prepoznao da je Bion proširio takvu ideju koristeći Godelov (*Gödel*, 1931) „Neodlučiv predlog“ iz „Druge teoreme o nepotpunosti“ primenljivu na formalne sisteme dovoljno složene u posmatranju, isto što je primenio i Hajzenberg u njegovom Principu neodređenosti. Osnovna ideja podrazumeva da u svakoj vezi postoji tačka posmatranja u kojoj se ne može sa sigurnošću odrediti šta pripada jednoj, a šta drugoj strani. Na primer, postoji tačka u kojoj se ne zna da li nešto pripada pacijentu ili analitičaru. Može se dodati mnogo drugih veza: porodica-pacijent, društvo-podrođica, majka-beba, usta-dojka, fetus-materica, itd. Ova neodlučiva tačka je „O“. Odluke na osnovu tumačenja su posledica rada u toku koji se može izdići iz takve tačke neodređenosti. Ipak, tumačenja su uvek prolazne misli, donete u jednom trenutku odluke. Sledeći trenutak čini prošlu odluku neprihvatljivom.

Bion je takođe preveo „O” koristeći estetiku jezika Džona Milтона u „Izgubljenom rajū“: „praznina i bezoblična beskonačnost”. Ta fraza vrlo jasno pokazuje njegovu ideju o beskonačnosti kao definiciju nesvesnog uma. Prema tome, „O“ definiše Nesvesno kao nešto što je uvek iznad onoga što mi mislimo da jeste. To je nešto uvek u ekspanziji (rad u toku), neizreciva suština, prilično nedostupna kao konačna stvarnost, ili konačna istina. Ova tvrdnja se duboko povezuje sa problemima posmatranja, koji su prisutni u epistemološkoj kritici koja dolazi iz Hajzenbergovog Principa neodređenosti (1929).

Ova kritika zahteva da se traži novi sistem posmatranja kada je trenutna metoda zasićena interpretacijama zamagljenim mnogim mogućim emocionalnim vezama za posmatrani objekat. Opšti predlog je da posmatrač treba da promeni uočenu činjenicu u novi sistem kako bi proverio njenu validnost. Bion je odabrao metafore algebarske projektivne geometrije, koja zauzima centralno mesto u modernoj matematici i ima višestruke konceptualne veze sa tako raznolikim oblastima kao što su kompleksna analiza, topologija i teorija brojeva.

Matematička teorija funkcija dosledno primenjena na teoriju mišljenja je verovatno glavni razlog koji je Biona naveo da odabere takav matematički instrument kao sistem proverljivosti za analitičke teorije. Tako dojka postaje tačka, pomeranje usta ka dojci prava linija, dve dojke postaju dve tačke, projektivna identifikacija postaje hiperbola: „zgodno je postulirati postojanje uma predstavljenog u potpunosti tačkama, položajima objekata, mestima na kojima je nešto nekada bilo ili će biti u nekom budućem periodu. Opaženi objekti u prostoru doprinose transformaciji ovih elemenata (analogno ξ) u specifične ne-stvari“ (Bion*, 1965, str. 106).

Ovaj novi prostor je uporediv sa nelinearnim matematičkim konceptom Hilbertovog (*Hilbert*) prostora (Časter, 2018), koji je neeuclidovski prostor. Sam Bion kaže da je njegova namera korišćenja takvog modela da za psihoanalizu uradi isto što su neeuclidovski modeli uradili za geometriju. To je geometrima dalo slobodu mišljenja.

Na primer, mehanizam projektivne identifikacije u geometrijskom sistemu može se posmatrati kao kretanje hiperbole koja baca predmete u vazduh po zakrivljenoj putanji ka udaljenoj meti. Takvo rastojanje (koje odgovara stepenu izobličenja u prostoru) definiše vrstu transformacije, kao i njeno trajanje u vremenu (intenzitet). Važno je naglasiti da ovakav sistem posmatranja uvek uvodi dva parametra: vreme i prostor. „Koristeći termin hiperbola, mislim da povežem stalnu vezu sve veće snage emocija sa sve većom silom evakuacije. Nije bitno za hiperbolu šta je emocija; ali će od emocije zavisiti da li hiperbolički izraz idealizuje ili nipodaštava“ (Bion, 1965*, str.142).

Drugi važan aspekt teorije vreme-prostor je pojava transformacija u ciklusima. Ciklusi ostaju u stalnom razvoju pod određenim koncepcijama koje bi im mogle proizvesti izvesnu stabilnost (relativno ponavljanje). Međutim, u isto vreme, ciklusi predstavljaju ideju ranjivosti i nestabilnosti jer teže ka inercijskoj tački. Bionova metafora slike drveća koja se reflektuje u ogledalu vode, pod

uticajem atmosferskih uslova, ilustruje nestabilnost opservacionog sistema (turbulenciju), kao i uslove ciklusa koje određuju invarijante.

Drugim rečima, ciklusi zavise od emocionalnog iskustva proizvedenog specifičnom kombinacijom veza.

U sedmom poglavlju Bion je rekao: „Tačka i linija predstavljaju vizuelne slike koje ostaju invarijante u širokom spektru uslova. Isto važi i za vizuelne slike povezane sa propozicijama Euklida; stoga se same propozicije saopštavaju tokom dugih vremenskih perioda i među udaljenim kulturama i rasama“ (Bion, 1965*, str.93).

II. Ec. Transformacije koje opisuje Bion i iskustvo prostor-vreme

1) Transformacije u halucinozi. To su transformacije koje se dešavaju pri slomu granica kapaciteta ljudskog mišljenja. Ovaj izraz treba razlikovati od halucinacija, koje su senzorne i deo su polja psihotičnih transformacija.

Stepen izobličenja mišljenja u halucinozi odgovara određenoj moralnoj logici, koju proizvode dve osobine: okrutnost Superega i rivalstvo sa O, oba sposobna da unište životne vrednosti. Ova dva svojstva pokreću proces čiji je krajnji cilj da dokaže da je logika laži bolja i sigurnija od traženja istine. Druge mogućnosti su da se dokaže da su dela bolja od reči, ili da je neko bolji od drugih. To su primeri lažnih premisa koje su u osnovi moralne logike, iako se smatraju formalno ispravnim. Tumačenje lažne premise je ono što nam omogućava da prekinemo ciklus transformacija u halucinozi i pređemo na ciklus projektivnih transformacija. U suprotnom, gubićemo vreme na razgovore sa lažovom.

2) Projektivne transformacije. Povezuju značenja koja još nisu stigla do verbalnog jezika. One mogu biti značenja unutar radnji i povezana sa osećanjima, pa su lakše uočljiva nego u transformacijama u halucinozi.

„Transformacije analitičara koriste medij govora baš kao što su transformacije muzičara muzičke, a slikareve slikovne. Iako analitičar nastoji da transformiše O, u skladu sa pravilima i disciplinom verbalne komunikacije, to nije nužno slučaj sa pacijentom“ (Bion, 1965*, str.61).

Interpretacije treba da pokušaju da prikažu ono što je do sada postojalo izvan verbalnog jezika. Ako jezik interpretacija izražava te činjenice, onda se nalazi tačka za izlazak iz ciklusa projektivnih transformacija. U suprotnom, ciklusi projektivnih transformacija mogli bi se uporediti sa infiltracijama vode u zidu. Ona ide nevidljivim putevima sve dok se posmatraču ne pojavi nešto nalik curenju, bez ikakvog traga o tome gde je proces započeo (nepovezanost između značenja i njegovog izvora kao kod somato-psihotičnih simptoma ili kod nekih neadekvatnih radnji).

Drugi primer je povećanje idealizacije (inhibicije mišljenja), za razliku od realizacije (stvaranja misli). Međutim, ako dođe do bilo kakvog razvoja komunikacije, može se razgovarati i

detaljnije objasniti šta se dešava na ovom primitivnom nivou ljudske interakcije i tada bi mogao da počne ciklus transformacija krutog kretanja.

3) Transformacije krutog kretanja. Reč krutost nema nikakve veze sa krutošću, već sa geometrijom transpozicije tačaka: kao što je Frojd koristio prošle događaje da bi razumeo šta se dešava u sadašnjosti. Takvo razumevanje ilustrovano frojdoskom interpretacijom može dovesti do transformacije u K.

4) Transformacije u K. Interpretacije imaju za cilj saznanje o sebi do te mere da se transformišu u neku ličnu mudrost. Međutim, treba napomenuti da bi rad analitičara mogao da ide samo do tačke koja usmerava $K \rightarrow (O)$, analitičku transformaciju.

Ostatak posla je prorada analizanda, što može dovesti (ili ne) do transformacije u O.

5) Transformacije u O. Ova transformacija je kretanje postajanja sobom usled otelovljenog K (mudrosti); dešava se samo u analizandovom unutrašnjem vremenu. Nema prostorne distorzije, nema nikakve projekcije. Postoji samo neka vrsta „pada“ u jedan Self (nema saznanja o, samo postajanje).

U okviru svog, veoma teorijskog razmatranja, Arnaldo Časter (Časter, 1999, 2002, 2014, 2018) shvata iskustvo prostor-vreme, kako ga zamišlja teorija transformacija, kao originalnu tačku Bionovog rada (1965*). U ovom kontekstu, vreme i prostor su delovi funkcije koji stvaraju naše postojanje kao ljudskih bića. Stoga su oni urođeni večni delovi prekonceptije, kao i naših koncepcija i koncepata koji omogućavaju da živimo sa sobom i sa sobom u grupama.

Ova definicija stvara polemiku, jer jedno od značenja izražava prisustvo vremena u Nesvesnom, kao budućeg Nesvesnog vremena, što ima smisla kada se razmišlja o Bionovim idejama o složenosti u „Memoarima budućnosti“ (1975) ili u onome što on naziva „čin vere“ u „Pažnji i interpretaciji“ (1970). Ova hipoteza je izvodljiva samo u kontekstu složenosti. Ona nije izvodljiva (ili razumna) u kontekstu determinističkih ili hermeneutičkih modela.

Svaka vrsta transformacije prenosi različiti emocionalni doživljaj vremena, kao i različiti doživljaj slika (prostornih oblika) prisutnih na nesvesnom nivou. Ovde se može razmotriti komunikacija između nesvesnog i nesvesnog koju je opisao Frojd, ali je nije tačno objasnio. Na suptilan, složen i dubok način, Bion to objašnjava.

Na primer, transformacije u K proizvode iskustvo vremena poput onog zasnovanog na jednostavnom logičkom referentnom vremenu; informacija koja se povezuje sa određenom slikom, koja je kao slika tačke (.) na primitivnijem nivou uma.

U transformacijama krutog kretanja, iskustvo je kružno vreme; čini se da se značenje uvek vraća i povezuje se sa slikom kruga na primitivnijem nivou uma.

Projektivne transformacije su iskustva u kojima se čini da se nešto lomi i raspada kao u kretanju sinusoidne linije; to je oscilatorno vreme.

Transformacije u halucinozi su doživljaji raznih vremena: prošlost, sadašnjost i budućnost izgledaju kao da su iste, a duboka slika je kao slika raspršenih linija, kao u škrabotini. Stoga, osećaj konfuzije i tiranije može biti krajnji proizvod toga.

Uopšteno govoreći, glavni faktor je dešifrovanje odnosa vreme-prostor u slikama dok se organizuju na jezičkim nivoima.

Početno značenje slike leži na površini predmeta, a da bi se produbilo, potrebno je „skenirati” sliku. Ovo je rad analitičareve alfa funkcije. Alfa-funkcija uspostavlja vezu između emitera i prijemnika stvarajući prostor konotativnih simbola: prostor za sanjarenje i maštu.

Vredi napomenuti da svaka vrsta transformacije odgovara obliku „skeniranja“ (sanjanja) stvarnosti koju je izvestio analizand.

Na primer, u transformacijama u K slike uspostavljaju uzročne veze između događaja. Transformacija u K se tako sastoji od pravila o periodima u prostoru, pri čemu period označava određenu referencu. Primer bi bio jednostavna informacija kao što je analitička seansa je u ponedeljak u 14.00 časova.

U transformacijama krutog kretanja postoje značajnecirkularnosti; prošlost objašnjava sadašnjost koja objašnjava prošlost. Recipročnost/cirkularnost $(.) \leftrightarrow (+)$ označava vezu između uzroka i posledice.

Projektivne transformacije su predstavljene nečim što se obično naziva magičnim mislima. Projektivne transformacije/magične misli mogu da izazovu prekid prorade, jer prva ideja ne objašnjava drugu, već daje osećaj da značenja pre nije bilo. Na primer, potvrda kao što je kukurikanje petla čini da izlazak sunca postane lepši. Znak $+$ $(.)$ ----- nosi sliku/osećaj da postoji nešto skriveno (van jezika ili odsustvo značenja).

U transformacijama u halucinozi, pojedinac, umesto da koristi slike prema učenju iz iskustva, nalazi sebe kako živi pod pritiskom sopstvenih slika. Isto se može desiti i sa lažima. On/ona više ne može da dešifruje scene slike, već živi u nizu scena ne shvatajući vremensku organizaciju (zdrav razum). Ponekad se to može dogoditi kao u lošem snu ili noćnoj mori u kojoj slike postaju nemoguće dešifrovati. Razlog je što ih on/ona ne može promeniti u apstraktnu dimenziju.

Prisustvo ovakvih slika u analitičkoj vezi predstavlja primer analizanda koji interpretacije analitičara doživljava kao pokušaje da dokaže superiornost analize nad njegovom (analizandovom) logikom, zbog čega se oseća poniženim. Njegova reakcija je da uzvratu napad pokušavajući da dokaže da analitičar loše obavlja svoj posao. Da bi pronašao izlaz iz tih bolnih osećanja inferiornosti, analizand pravi preokret perspektive, koji ima za cilj da odbaci analitičara, ostavljajući ga

paralizovanim. Ovo može izazvati dobro poznata osećanja pospanosti ili gubljenja vremena kod analitičara.

Ova situacija se može protumačiti, ali ako analizand ne može da ostavi iza sebe svoja osećanja superiornosti podstaknuta mržnjom, on/ona može pokušati da dokaže da su laži superiornije i bolje od traganja za istinom.

II. F.PSIHOANALITIČKI OBJEKAT KAO CENTRALNI KONCEPT (EVROPSKA PERSPEKTIVA)

II. Fa. Psihoanalitički objekat

Ono što je transformisano u Bionovoj opservacionoj teoriji Transformacija jeste psihoanalitički objekat, tako da je teško pisati o transformacijama bez pisanja o Bionovom konceptu psihoanalitičkog objekta. Psihoanalitički objekat je objekat kojim se bavi psihoanaliza, kao što je matematički objekat koji proučava matematika. Prema Bionu, psihoanalitički objekat je nepoznatljiv, može se samo intuitivno osetiti potrebne su mu najmanje tri kategorije Mreže da bi bio shvatljiv na nivou reprezentacije. Može se uporediti sa nepoznatljivim kantovskim noumenom koji se može ogledati u brojnim pojavama. Psihoanalitički objekat je „stalna konjunkcija invarijanti“. Po Bionovom mišljenju, analitičari bi trebalo da se usredsrede na intuiciju ovih stalnih spojeva, i da se uzdrže od uzročno-posledičnog pristupa i rezonovanja. Drugim rečima, analitičari bi trebalo da se fokusiraju na prepoznavanje obrazaca, koje se dešava na opušten, otvoren način, ostavljajući logičku deduktivnu misao iza sebe. Psihoanalitički objekti su nevidljivi, bezbojni, bez mirisa i oblika. To mogu biti obrasci odnosa, ponašanja, privlačnosti, privrženosti/vezivanja, ličnosti i tako dalje. Sastoje se od fiksnih veza i pojavljuju se indirektno u pričama i ponašanju i mislima i osećanjima na seansama i jasno u transferu – kontratransferu. Prema Bionovoj (1965) diskusiji o Transformacijama, izgled psihoanalitičkog objekta može biti veoma različit u zavisnosti od nivoa transformacija kojima podleže.

II. Fb. Četiri tipa transformacija

Bion razaznaje četiri vrste transformacija: tri transformacije u Znanje (K) na nivou reprezentacije psihoanalitičkog objekta i zatim transformacije u O, što je novo promenljivo iskustvo koje menja psihoanalitički objekat – promena koja na kraju može biti shvaćena na nivou Znanja ili reprezentacije.

Da bi razlikovao i opisao tri različite transformacije u znanje ili T(K), Bion koristi projektivnu geometriju (Vermot, 2019). Ovde je instrumentalna slika trougla kao konstantne konjunkcije invarijanti A, B, C (tačke koje trougao spaja). Trougao se koristi kao metafora za psihoanalitički objekat koji se sastoji od stalnih spojeva između elemenata (Vermot, 2019).

II. Fba. Transformacije krutog kretanja

Transformacije krutog kretanja su transformacije unutar (dvodimenzionalne) ravni kao u euklidskoj geometriji; ne povlače za sobom veliku deformaciju psihoanalitičkog objekta. Kada neko projektuje ili pomeri trougao iz jedne ravni u drugu, kao sa jednog komada papira na drugi, taj trougao ostaje isti. Za Biona je ovo metafora za ono što se dešava u klasičnom transferu celih objekata u psihoanalizi. Ponavljanje Edipovog rivalstva u transferu bilo bi primer takve klasične situacije. Utransformaciji krutog kretanja, odnos između invarijanti se lako može uočiti tokom transformacije.

II. Fbb. Projektivne transformacije

U poređenju sa transformacijom krutog kretanja u istoj ravni, transformacija iz tri dimenzije u dve dimenzije, projektivna transformacija, geometrijski izaziva grube deformacije originalnog objekta. Na primer, kada se sfera projektuje na ravan, ona postaje krug. Ova vrsta transformacije može biti metafora za projektivnu identifikaciju u transferu, gde se ono što se prenosi deformiše. Odnos između invarijanti ostaje stabilan, ali ga je mnogo teže prepoznati nego u jednostavnoj projekciji. Bion navodi primer pacijenta koji dodaje sve vrste materijala koji nemaju nikakve veze sa iskustvom o kome on govori, tako da invarijante prvobitnog iskustva postaju gotovo neprepoznatljive u seansi.

II. Fbc. Transformacija u halucinozi/beskonačnosti

Transformacija u beskonačnost se dešava kada postoji projekcija unutar prostora beskonačnih dimenzija. Ova vrsta geometrijske transformacije može biti metafora za ono što se dešava na seansama sa psihotičnim pacijentima, otuda i naziv „*transformacija u halucinozi*“. Bion (1970, str. 13) daje primer pacijenta koji govori o sladoledu (*ice-cream*), reč koja se vraća mnogo seansi kasnije bez ikakve veze i sada se može čuti kao „vrištim“ (*I scream*). Upotrebljene reči „ice-cream – I scream“ su kao široko razdvojene tačke u prostoru. U ovoj vrsti transformacije veoma je teško prepoznati invarijante i njihove spojeve, koje odražavaju originalni objekat. Veze se napadaju i nestaju, a tačke su raštrkane u beskonačnost. Nema više misli za koje se treba držati u beskonačnosti; doživljava se kao ogroman zastrašujući prostor bez misli koje se mogu posmatrati kao linije koje daju okvir. Ono što ostaje psihotičarima jeste, kako to Paskal kaže: „Ces espaces infinies, m'effraient“ [„Večna tišina ovih beskonačnih prostora me užasava.“] (Blez Paskal, 1669, str. 73; uBion, 1965/1984, str. 171). Rezultat

je „netolerancija i strah od 'nespoznatljivog', a samim tim i od nesvesnog u smislu neotkrivenog ili neevoluiranog“ (ibid.). Umesto da misli stvaraju trodimenzionalni kontejnirajući prostor, postoji kontinuirano uništavanje misli od strane opstruktivnog objekta u psihozi (suprotno od kontejnirajućeg objekta, često u obliku primitivnog destruktivnog Superega), kojeg Bion vidi kao pohlepan, destruktivan, sveupijajući entitet.

II Fbd. Transformacija psihoanalitičkog objekta – transformacija u „O“ u poređenju sa „K“

Bion upoređuje *transformacije psihoanalitičkog objekta* sa odrazom drveta u vodi. Ako je nespoznatljivi psihoanalitički objekat drvo, ondau transformaciji krutog kretanja – stalne konjunkcije elemenata – omogućavaju da se drvo prepozna po njegovom odrazu u vodi, u projektivnoj transformaciji voda se uzburkava od vetra i ne vidi se jasno, u transformaciji u halucinozi (sledeći Bionovu metaforu), moglo bi se reći da je odraz sličan odrazu na komadićima razbijenog fragmentovanog ogledala i da je drvo teško uočiti (samo intuicijom).

Pokušavajući da dopre do *prvobitnog psihoanalitičkog objekta* iza reprezentacija ili u metafori drveta, izvan odraza drveta, Bion vidi da ne može ići dalje od tri ili četiri nivoa transformacije takoreći i da je tada unespoznatljivom, nereprezentovanom. Originalni nereprezentovani objekat (drvo u metafori) ne može se spoznati. On ga naziva O, verovatno od porekla (*Origin*) – nepoznatog porekla odakle transformacije počinju. Ovo nereprezentovano O ne može se videti, namirisati, čuti jer je izvan domena čula. Ono je ne-čulno. Konstantne konjunkcije na ovom nivou mogu se videti samo intuicijom (kao što to čini Vidovnjak).

Definicija koju Bion daje za O u kasnijoj publikaciji „Pažnja i interpretacija“ je:

„Upotrebiću znak O da označim ono što je konačna stvarnost predstavljena terminima kao što su krajnja stvarnost, apsolutna istina, božanstvo, beskonačno, stvar-po-sebi. O ne spada u domen znanja ili učenja osim slučajno; ono može „postati“, ali se ne može „spoznati“. To je tama i bezobličnost, ali ulazi u domen K kada je evoluirala do tačke u kojoj se može spoznati, kroz znanje stečeno iskustvom, i formulisati u terminima izvedenim iz čulnog iskustva; njegovo postojanje se nagađa fenomenološki” (Bion, 1970/1986, str. 25).

Za „*kasnijeg Biona*“ (počev od kraja njegove knjige „Transformacije“), analitičar bi trebalo da bude u ovoj dimenziji kada psihoanalizira. U ovoj nediferenciranoj, nereprezentovanoj, nespoznatljivoj dimenziji, opažanje je zapravo postajanje a u ovom trenutku i transformacija u O.

U *transformaciji u O* (Bion je svoju transformaciju u O koncipirao kasnije od svoje metafore drveta, ali prateći njegovu metaforu), moglo bi se reći da postoji intuitivan kontakt sa samim drvetom, a ne samo sa refleksijama, reprezentacijama. Drvo se u tom trenutku vidi na način na koji ga vidi

mistik, što znači ne percepcijom, već u praznom prostoru gde drvo može da se pojavi, gde se postaje drvo.

Takva Transformacija u O je veoma različita od Transformacija u K koje je Bion do sada opisao. Transformacija u K je način predstavljanja ili mentalizacije iskustva, psihoanalitičkog objekta. Na tom nivou, transformacija u halucinozi je smatrana patološkom. Sa Bionove kasnije tačke gledišta, Transformacija u O je novo iskustvo umesto reprezentacije iskustva koje se već dogodilo. Ovo iskustvo je izvan (verbalnih) reprezentacija i stoga u beskonačnosti. U uspešnoj analizi mogu se desiti dve ili tri takve transformacije i one čine analizu završivom (Bion, 1970/1986). Da bi se olakšala transformacija u O, analitičar mora, prema Bionovim rečima, biti što bliže beskonačnom. Odatle može intuitivno osetiti spontano kretanje od O do K. Analitičar treba da sačeka da se transformacija u O dogodi i da spontano dobije oblik u K. Kretanje je uvek od O do K, i samo kada se to desi, T(O) može dobiti oblik. Analitičar ne može voljno prizvati takvo iskustvo, takvu Transformaciju u O. Bion je razvio tehniku pomoću koje analitičar postaje prijemčiv, osetljiv na ovo iskustvo i sposoban da ga doživi, da postane O. Suština te tehnike se svodi na stanje Vere bez sećanja, bez želje, bez razumevanja i bez koherentnosti. U svakoj situaciji, analitičar na ovom nivou treba da se uzdrži od toga da bude zaslepljen rasuđivanjem i čulnim prisustvom pacijenta.

III. POSTBIONI I SAVREMENI RAZVOJI

III. A. LATINOAMERIČKI RAZVOJI I DOPRINOS

Prema Elijasu Roša Barosu (*Elias Rocha Barros*, 2015, 2017), latinoamerička klinička praksa je, s jedne strane, čvrsto utemeljena oko fundamentalnih freudijanskih koncepata, ali je takođe sve više i više obojena klajnijanskom i bionovskom teorijom u njihovim širim i opštijim aspektima. Tako, prema Barosu, (2015), dok su za Biona Transformacije bile vrlo specifičan koncept, u Latinskoj Americi on postepeno dobija šire značenje i postaje opsežna teorija psihičke promene. Prema njegovom mišljenju, u latinoameričkoj psihoanalitičkoj kulturi Transformacije su same po sebi transformisane, a neki su ih definisali kao „...serije promena koje doživljava *grupa elemenata* koje se razlikuju od prethodne do naredne faze, gde prepoznavanje identiteta ovih izmenjenih elemenata zavisi od postojećih *invarijanti*“ Lopez-Korvo (2003, str. 290).

Međutim, Baros (2018) naglašava da i sam radi sa transformacijama, koje se odnose na unutrašnje pomeranje od presimboličkih ka simboličkim procesima u „Bionovom smislu uz moguće proširenje značenja ka promenim strukture uma, a ne njegovog sadržaja ... transmutaciji same strukture (i kapaciteta za strukturisanje) uma, što rezultira proširenjem kapaciteta da se misli o sopstvenom iskustvu“ (str. 226).

Brazil je možda u jedinstvenoj poziciji, jer je, s jedne strane, mesto međunarodno priznatog naučnog istraživanja „Jezika Biona“ P.C. Sandlera (2005), a sa druge strane, mesto suštinskog stvaralačkog procvata i daljeg razvoja koncepta. Ovde, posle serije predavanja koje je Bion održao u Brazilu, njegova knjiga je intenzivno proučavana, visoko cenjena i propraćena brojnim suštinskim originalnim doprinosima. Brazilsko društvo za psihoanalizu Sao Paula (SBPSP) organizovalo je nekoliko sastanaka o Transformacijama, nakon čega su Evelizi (de Souza) Mara, Sesil Žoze Reza i Marta Petričani (*Evelise (de Souza) Marra, Cecil Jose Reza i Marta Petricciani*, 2018, 2020) uredili i objavili knjigu sa brojnim originalnim radovima.

Među primerima originalnih kreativnih razrada nalaze se koncept *autistične transformacije i neintegrisanih transformacija* Selije Fiks Korbivker (*Celia Fix Korbivcher*) i *razvojiteorije kompleksnosti* kroz etičko-estetske principe koje je razjasnio Arnaldo Časter.

III. Aa. Etičko-estetski principi Arnalda Častera

Časter (1999, 2002, 2011, 2014 i 2018) je opisao kako su „Transformacije“ veoma sofisticirana i intuitivna Bionova primena Teorije kompleksnosti putem Principa neodređenosti posmatranju. Ovaj princip se dalje razvija u ono što Časter naziva etičko-estetskim principima posmatranja. Ovi etičko-estetski principi posmatranja uključuju složenost (koja obuhvata sve druge), neodređenost, beskonačnost, singularnost, nepotpunost, neodredivost porekla i negativnu sposobnost. Svi oni su takođe proširenja Bionovog koncepta „Tri principa življenja“ (Bion, 1979b, str. 329); koje Bion izvodi iz, i postavlja naspram, Frojdovih Dva principa mentalnog funkcionisanja. Oni su: „Prvo, osećanje; drugo, anticipatorno mišljenje; treće, osećanje plus mišljenje, plus Mišljenje. Ovo poslednje je sinonim za razboritost ili predviđanje * delovanje“ (Bion, 1979b, str. 329). Prema Časterovom shvatanju, epistemološki gledano, oni bi trebalo da usmeravaju primenu bilo kog modela. Povezani etički i estetski vrhovi (tačke gledišta) imaju za cilj stvaranje jezika za interpretaciju bilo koje žive stvarnosti.

Tokom proteklih 20 godina, Časter (1999, 2002, 2011, 2014, 2018; Časter i saradnici, 2014) je napravio razna pojašnjenja i dopune Bionove Teorije transformacije. Za polaznu tačku uzima Bionov psihoanalitički model, koji predlaže razmišljanje na novi način otelotvoreno u kretanju nukleusa psihe, koje je Bion nazvao prekonceptijom. Ovaj model koji navodi da prekonceptija iziskuje realizaciju da bi generisala koncepcije (misli) je model od tri perioda, epistemološki različita od četiri koraka instinktivnih nagona frojdijanskog modela. Može se reći da je to nestrukturalni model.

Kretanje prekonceptije posmatrano pomoću principa kompleksnosti prati ljudsku evoluciju na nov način; u stvari, model prekonceptije bi se mogao smatrati reprezentacijom takve složenosti koju je Bion nazvao i „O“ (1965). Model prekonceptije kaže da ljudi sporo razvijaju „neotenička bića“, zadržavajući neke prenatalne i neonatalne karakteristike čak i u naprednim fazama svog

razvoja(Časter, 2018). Rađaju se veoma nezreli da bi umanjili urođene faktore i uvećali kapacitet učenja iz iskustva. Život je stvar učenja iz iskustva, unutar tajanstvenog uma.

Kao primer *Kompleksnosti prekonceptije*, može se istraživati njeno nastajanje i produkti u domenu misli i jezika, tj. proizvodnja značenja i reči kao i njihovih efekata u telu. Svaka misao (konceptija) odnosi se na neodređeno stanje, celinu uvek otvorenu za promene, koja je konstituisana pomoću referentne veze u kojoj se „kontejner“ i „kontejnirano“ konstantno međusobno prepliću na granicama kapaciteta alfa funkcije – što predstavlja prođuetak životne interakcije između majke i bebe kroz funkciju sanjarenja (*reverie*). Ova referentna veza je fundamentalna za analitički proces. Ona se efektivno izražava kao neodređenost u psihi, a u psihoanalizi transformacijama asocijativnog procesa. Na primer, kada pacijent prepričava san, niko ne može predvideti kakve će biti asocijacije na to i kuda će one voditi. Isto tako, niko ne može predvideti kakve će promene iz jednog u drugo mentalno stanje uslediti nakon interpretacije. Ovo je etičko-estetski princip *Neodređenosti*, pridodat principu *Nepotpunosti*. Još jedna posledica ove veze je beskonačan karakter njenog razvoja. Časter(1999, 2002, 2014 i 2018) ga je nazvao *principom beskonačnosti*. Ovo stvara utisak da ljudsko nesvesno nužno prevazilazi ono što se krije pod plaštom termina „Frojdijansko Nesvesno“. Na primer, ako se govori o Nesvesnom, to znači da se već nalazi izvan subjekta. Nesvesno se već proširilo i zahteva novo tumačenje. Neophodno je u raspravu uvesti još jedan termin: Bionu najbliži je termin *nepristupačan*, pa se nepristupačnost može smatrati još jednim *etičko-estetskim principom*.

Najvažnija prekonceptija za psihoanalizu je *edipalna prekonceptija*, jer uključuje sve ostale. Još jednom, koristeći princip kompleksnosti, nameće se zaključak da treba razmišljati izvan domena klasične primene teorije Edipovog kompleksa. Na primer, ako analitičar pravi asocijacije sa mitom o Edipu, te asocijacije nikada neće biti iste u različitim trenucima njegove/njene prakse i nikada se ne može predvideti kuda će odvesti. Još jedna važna karakteristika edipalne prekonceptije je njeno stalno pozivanje na mentalno (sferu). Na primer, beba prvo traži um majke, da bi stigla do fizičke dojke, a ne obrnuto. Dakle, edipalna prekonceptija sadrži trougao: um bebe, um majke i dojk.

Upravo u trodimenzionalnom prostoru majčin um je spreman da primi prekonceptiju bebe čime nastaje konceptija. Upravo u takvom kreativnom okruženju beba oseća ritam mleka, nežnosti i ljubavi. Nije teško razumeti, u ovom modelu, zašto neka deca ne uspevaju da prime dojk, ako majčin um nije tu prisutan. Sa druge strane, zašto kod mnogih ljudi postoji disocijacija između materijalnog i psihičkog (Bion, 1962a,b).

Na komplementaran i spiralan način, edipalna prekonceptija iziskuje um roditelja kako bi pojmla stvarnost porodice, kao što porodica traži društvo, a društvo traži unapređenje različitih nivoa suportivnih za bebe. Ako se to ne dogodi na odgovarajući način, osoba može da provede ceo život u stanju u kojem oseća stvari ali ne pati (ne doživljava ih), što takođe znači da ne može da reši svoje probleme jer ne može da ih iskusi (pojmi).

Realizacija edipalne prekonceptije pokazuje *dve tendencije: tendenciju „socijalnosti“ spram narcisističke tendencije*. Takve tendencije se šire u spektralnom modelu, nestrukturalnom polju delovanja i jedan su od aspekata psihoanalitičkog objekta (Bion, 1962a). Praktični aspekt ovakvog spektralnog pogleda je u činjenici da je za nastanak socijalnosti neophodno da se psiha odrekne mogućnosti koje su otelotvorene u pojmu omnipotencija (narcisistički pol). Na primer, socijalnost pojedinca (tj. da se povezuje sa drugima) zavisi od odbacivanja uverenja u jedno objašnjenje činjenica. To uverenje reprodukuje doživljaj bebe da je centar sveta i da joj je dojka stalno na raspolaganju. Bez odustajanja od takvog verovanja, što podrazumeva tolerisanje frustracije nepotpunosti (princip *Neodređenosti*), ljudske bebe ne uspevaju da pređu na drugi nivo psihičkog iskustva, a to je mišljenje. Mišljenje je proces, koji podrazumeva spoznaju pojedinca da nezavisno od njega postoji veza između dvoje drugih ljudi. Ako se ovaj trodimenzionalni koncept ne usvoji, nikada neće biti socijalnosti i pojedinac neće moći da uživa u blagodatima treće osobe, najpre oca, kasnije porodice, na kraju društva. Svi oni poseduju „kontejner“ koji dopunjuje funkciju majke u onim oblastima gde ona ne može ili nije sposobna da funkcioniše.

Svi *etičko-estetski principi* izražavaju ljudske *kapacitete*, a istovremeno i *njegova ograničenja*. Postoji stalna interakcija između kapaciteta i ograničenja. Karakteristike edipalne prekonceptije prema Bionu sugerišu da tamo gde Frojd govori o *disoluciji* Edipovog kompleksa, Bionove ideje transformacija (transformacija u značenju istovremenog stvaranja i uništavanja formi), takođe percipiraju *evoluciju* Edipovog kompleksa (Časter, 2018). Odnosno, na izvestan način se može reći da je Bion budućnost čovečanstva postavio u zavisnost od rastuće sposobnosti da se nosi sa istovremeno rastućim razlikama među ljudima. Časter je ovo nazvao *etičko-estetskim principom singularnosti* (Časter, 2002), u cilju sagledavanja i naglašavanja svih jasnih konfrontacija u kojima je nemoguće odlučiti o poreklu činjenica (*princip neodlučivosti*), te rešenje među pojedincima više ne može biti isključivo i jednostavno ostvareno ukidanjem onoga što je različito.

Na primer, neki pacijenti veruju da se grupa formira samo tako što prvo isključi ono što je drugačije, a zatim obezvređi tu razliku (tj. „drugost“) i, na kraju, nastavi ka uništenju iste. Takav primer transformacije u halucinozi isključuje singularnost unutrašnje grupe pojedinaca. Kod nekih pacijenata, ovo se može posmatrati kao predispozicija da se analitičar uključi u zaverenički odnos, koji ne poštuje istinu, pri čemu se ne uzima u obzir niti se raspravlja o socijalnoj reprezentaciji pojedinca, zanemarujući njegovu odgovornost za događaje, i/ili zanemarujući osnovnu potrebu da postoji više od jednog vrha za razradu konflikta (princip *Kompleksnosti*). Štaviše, potrebno je posmatrati i tumačiti ono što je Časter nazvao *etičko-estetskom barijerom* (Časter, 2018) zasnovanom na poverenju i iskrenosti reči koje oblikuju karakter, utemeljen na hrabrosti, saosećanju i poštovanju prema životu i istini.

Analitičar se na seansi mora staviti u mentalno stanje prijemčivo da prihvati turbulenciju primena psihoanalitičkog objekta (Bion, 1962b). Za to se mora osloniti na funkciju

svojepsihoanalitičkeličnosti. S tim u vezi, sposobnosti među analitičarima se veoma razlikuju, kao i kod istog analitičara od situacije do situacije. Psihoanalitička sposobnost nije stabilna, jer zavisi od interakcije i sa edipalnom konfiguracijom i sa njenom evolucijom. Ono što može poboljšati ovu sposobnost, pored lične analize, koliko god je to moguće, (iako se ne može a priori definisati šta bi to moglo biti) jeste *mentalno stanje oslobođeno u najvećoj mogućoj meri od sećanja, čežnji i potrebe za razumevanjem*. To znači da treba nastojati da se sadašnji trenutak posmatra bez ikakvih očekivanja koja proističu iz prošlih ideja ili želja za budućim rezultatima. Termini koje je Bion koristio nose moćnu penumbra asocijacija, određenu vrstu misterije u svojoj srži, s ciljem da analitičarima nametnu potrebu da iznova promišljaju o svojoj tehnici.

Asocijativna vežba sa mitom o Edipu (Časter, 1999, 2002, 2003, 2014, 2018) pomaže da se razvije intuicija i kapacitet da se odredi odgovarajuća verzija „jezika dostignuća“ (Bion, 1970) koja će se koristiti u istoriji koja se odvija u analitičkom procesu. U isto vreme, potrebna je i neka vrsta „anđela čuvara“, koju je Časter nazvao „*etičko-estetskim principima posmatranja*“ (Časter, 2002, 2003, 2014, 2018).

III. Ab. Autistične transformacije i neintegrisane transformacije Selije Fiks Korbivker

Selija Fiks Korbivker (2005, 2010, 2013b, 2017) dalje razvija Bionov pristup predlažući dve nove grupe transformacija: *autistične transformacije i neintegrisane transformacije*. Ovi koncepti predstavljaju nastojanje da se olakša razumevanje autističnih i neintegrisanih jezgara kod neurotičnih pacijenata, proširujući razumevanje kliničkih situacija kada atmosfera analize izgleda kao „odsustvo afektivnog života“ ili kada preovlađuje stanje opasnosti od gubitka same egzistencije izraženo intenzivnim telesnim manifestacijama bez reprezentacije u umu. I jedno i drugo izaziva u umu analitičara visok nivo distresa. U autističnim stanjima pacijent u svom umu drži analitičara kao nekoga ko je lišen egzistencije. Ovo ima uticaj na generisanje neintegrisanih stanja u umu analitičara, što često remeti njegovu sposobnost da identifikuje kvalitet pacijentove komunikacije.

Korbivker(2005, 2010, 2013a,b, 2017) je postepeno formulisala sintezu Bionovog rada, uglavnom njegovih ideja o psihotičnim i nepsihotičnim delovima ličnosti (1957) i njegove Teorije transformacija (1965), zajedno sa radom Tustin(*Frances Tustin*) o autističnim i neintegrisanim stanjima (1986, 1990).

Evolucija sintetičkog doprinosa S. Korbivker može se pratiti do specifičnih elemenata konceptualizacija Tustin i Biona.

Prema Frensis Tustin(1986, 1990), autistični fenomeni se javljaju uglavnom kod osoba sa pojačanom osetljivošću i ekstremnom autosenzualnošću. Za ove osobe, svest o telesnom odvajanju od svog primarnog objekta pojavila se naprasno u najranijem detinjstvu ili ranom dečjem uzrastu i pre

nego što su stekle sposobnost da to podnesu. Razdvojenost su doživele kao da su delovi njihovog tela ili Selfa otkinuti od njih, sa posledičnom dubokom pretnjom od neposrednog uništenja, sa rezultujućim unutrašnjim rupama, analognim „crnim rupama“. Takva iskustva vode individuua razvoju autističnih manevara, u kojima se povlači u „zaštitnu ljusku“ i ostaje zaokupljena autosenzualnim aktivnostima. Odnos uspostavljen sa objektom u autističnom domenu se javlja kroz *autistične objekte i autistične oblike*. Individua na taj način stiže stanje kontinuiteta sa objektom koje ga štiti od nepodnošljivih iskustava ranjivosti kada se suočava sa svešću o odvojenosti od objekta. Autistični objekti su iskustva sa tvrdim predmetima i kontaktom sa granicama. Autističan objekat pokriva svest o odsustvu objekta, pa dolazi do potiskivanja osećanja prestravljenosti koja proizilaze iz odsustva objekta. Autistični oblici se sastoje od čulnih iskustava koji dobijaju oblike koji su potpuno specifični za tu osobu, a ne dele se sa drugima. To su iskustva sa mekim predmetima, kao i sa telesnim supstancama koje se doživljavaju kao utešujuće i umirujuće. Njihovo fizičko delovanje promoviše rudimente pojma granica koje sadrže prostor u svojoj unutrašnjosti (Tastin, 1986, 1990).

Dalje, Korbivker(2005, 2010, 2013b, 2017) je razvila ideje, povezujući autistične i neintegrisane fenomene sa Bionovom teorijom, posebno sa teorijom Transformacija i njegovim razmišljanjima o embrionalnom umu o čemu je pisao u njegovim poslednjim radovima.

Predstava Biona o multidimenzionalnom umu nudi osnovu za ideju o drugim tipovima transformacija.

Korbivker je proširila uključivanje autističnih i neintegrisanih fenomena u teoriju Transformacija F. Tastin i predložila konstituisanje *dve nove grupe transformacija: autistične transformacije i neintegrisane transformacije* koje bi mogle biti locirane zajedno sa transformacijama neurotičnog i psihotičnog opsega.

Autistične transformacije prema Korbivker se razvijaju u autističnom okruženju, što podrazumeva odsustvo pojma objekta. Odnos između „ja“ i „ne-ja“ je zamenjen „objektima senzacija“ – autističnim objektima i autističnim oblicima – bez reprezentacije u umu. Odsustvo emocionalnog života, praznina i autosenzorne aktivnosti neke su od invarijanti u autističnim transformacijama.

Kada je Bion u teoriju Transformacija (1965) uveo koncept transformacija u halucinozi, znatno je proširio polje posmatranja u psihoanalizi. On je izdvojio psihotične fenomene sa drugačijim kvalitetima od onih koji su do tada smatrani samo projektivnim identifikacionim fenomenima. Sa uvođenjem autističnih transformacija u teoriju Transformacija, polje ovih fenomena se još više širi. Fenomeni ne-representacije prisutni u umu svrstani su u autistične transformacije, koje čine da ove transformacije pripadaju posebnom univerzumu - *autističnom području* - organizovanom specifičnom logikom, različitom od logike neuroza i psihoza. U neurotičnim i psihotičnim oblastima, prema Bionu (1962b), emocionalne veze L- (ljubav), H-(mržnja), K- (znanje)i njihovi negativni prožimaju svaki odnos koji povezuje objekte. U autističnom području, međutim, ne postoji pojam o unutrašnjem ili

spoljašnjem objektu, tako da možemo pretpostaviti da je ovo oblast odsustva veza, *oblast „bez veza“*. Dimenzija uma kojoj pripadaju autistične transformacije jeste ona „postojanja“ i „nepostojanja“ a ne K ili –K (znanje; odsustvo znanja) kao što se javljaju u grupama transformacija koje je predložio Bion.

Autistični fenomeni bi pripadali oblasti koja je povezana sa *beta elementima*, ali su *različitog kvaliteta*. Bion je definisao beta elemente kao senzorne elemente koji nisu transformisani alfa funkcijom i stoga, nisu prikladni za razmišljanje. To su nesvareni senzorni stimulusi, rasterećeni ili odbačeni, sa intencijom da mentalni aparat oslobode od akumulacije napetosti. Ovo stvara barijeru napravljenu od beta elemenata – Beta ekran – koji znači akumulaciju beta elemenata.

Autistični fenomeni, s druge strane, imaju nepokretnu prirodupripadnosti *neživom svetu*. Može se pretpostaviti da, poput alfa i beta elemenata, koji, kada se grupišu, stvaraju kontaktnu barijeru i Beta ekran, grupisani autistični elementi stvaraju protektivnu „autističnu barijeru“. Pojedinaac traži zaštitu kroz ovu autističnu barijeru i autosenzualnim aktivnostima generiše sopstveni objekat, objekat sa autističnim karakteristikama (Tastin, 1986, 1990). Za razliku od beta elemenata, autistični elementi ne pružaju olakšanje kroz otpuštanje, ali nude zaštitu u situacijama u kojima je pojedinac u stanju užasavajućeg straha suočen sa pretnjom da izgubi pojam o sopstvenom postojanju. (Korbivker, 2005, 2010, 2013b)

Prema Ester Bik (*Esther Bick*, 1968, 1986), neintegrisani fenomeni se manifestuju u svim ljudskim bićima od rođenja. Ova stanja mogu krenuti ka nekoj integraciji kroz kontinuiranu interakciju sa objektom koji može ispuniti inicijalne senzorne potrebe odojčeta. Ova interakcija obezbeđuje konstituisanje rudimenata pojma Selfa. Ako se ova interakcija ne odigra na povoljan način, dete može doživeti stanja ekstremne vulnerabilnosti. Dakle, nastaje haotično stanje izazvano strahom od gubitka granica sopstvenog tela. Na kraju krajeva, ono što preovladava jeste pretnja da će se izgubiti pojam o samom postojanju. Opasnost od pada u „crnu rupu“, rastvaranja i rasipanja predstavljaju izraze ovih stanja.

Tastin (1986), govoreći o neintegraciji, piše:

„U psihoterapiji, kako pacijenti izlaze iz autizma, oni vrlo jasno pokazuju da suna ivici „pada“ ili „da će biti ispušteni“. Prekidi kontinuiteta fizičkog prisustva analitičara, kao što su vikendi i odmori, takvi pacijenti ne doživljavaju kao odbacivanje, kao što bi to bio slučaj kod pacijenata u neurotičnom stanju odgovora, već kao stvarni fizički prekid... Doslovno i fizički, osećaju da su „ispušteni“. Tlo kao da se otvorilo ispod njihovih nogu i imaju osećaj da stoje na ivici ponora koji se otvara pred njima... U svom elementarnom stanju psihičkog razvoja osećali su da padaju ambis bez ičega što bi ih zadržalo ili ublažilo pad“ (str. 193f).

Ova primarna rana fizičkog odvajanja od majke može se ponovo pojaviti u drugim situacijama odvajanja. Po mišljenju Tastin (1990), gubitak pojma postojanja je verovatno najveća pretnja koju ljudsko biće može iskusiti. Zastupala je stav da je ova pretnja gora od same smrti. Kada

se suoči sa smrću, ljudsko biće ostavlja telo iza sebe, dok u slučaju pretnje gubitka samog pojma postojanja, ne ostaje ništa.

U svojim kasnijim radovima, Bion (1977*, 1979b, 1980, 1991/1992, 1997) je pokazao snažan interes za funkcionisanje embrionalnih mentalnih stanja i manifestacije primordijalnih pojava.

On je 1975, na sastanku psihoanalitičkog društva Los Angelesa, postavio sledeća pitanja: „Da li je moguće da mi, kao psihoanalitičari, mislimo da još uvek postoje tragovi u ljudskom biću koji bi ukazivali nato da u umu čoveka opstaje nešto analogno onome što u ljudskom telu svedoči o nekadašnjim optičkim jamama u oblasti vida, ili o nekadašnjim slušnim jamama u oblasti sluha? Da li postoji ijedan deo ljudskog uma koji još uvek odaje znake „embriološke“ intuicije, bilovizuelne ili slušne?“ (Bion, 1989, [1977], str. 42).

Prema Bionu (1991/1992), mentalni ekvivalenti embrionalnih ostataka suvidljivi čak i kada pojedinac upražnjava razvijenu funkciju govora. Jedno od fundamentalnih otkrića psihoanalize je kontakt sa ovim arhaičnim mentalnim stanjima, primitivnim obrascima ponašanja i manifestacijama koje se mogu otkriti i kod najcivilizovanijih i najkulturnijih pojedinaca. Bion se takođe osvrnuo i na stanje uma u kojem ideje ili misli nikada nisu bile svesne i/ili nesvesne i čije je poreklo van domašaja: „...najbliže što mogu da učinim jeste da tome dam provizorni naziv nedostupno stanje uma. ...“ (Bion, 1997, str. 50).

U vezi *saprotto-emocijama*, Bion (1974, 1975) predlaže termin „subtalamički strah“. Definisao ga je kao vrstu straha koji nije kontrolisan umom, i samim tim, ne zadobija značenje. Subtalamički strah se odnosi na telesne manifestacije ostataka prenatalnih delova koji uključuju nadbubrežne žlezde i sekreciju adrenalina, koji se aktiviraju u određenim trenucima, dovodeći pojedinca do nepromišljenih reakcija borbe i bekstva.

Korbivker pretpostavlja da Bion u svojim poslednjim radovima možda na ovaj način počinje da formuliše kategoriju pojava srodnih *neintegranih pojava*. Shodno tome, ona se zalaže za uključivanje te vrste fenomena u teoriju Transformacija.

Neintegrane transformacije, prema Korbivker, odlikuju se intenzivnim nementalnim telesnim manifestacijama. One su razvijene u neintegrisanom domenu, što rezultira odsustvom razgraničenja Selfa i pojma zasebnog objekta. Stanje trajne ugroženosti i ranjivosti, kao i stanje užasavajućeg straha zbog gubitka pojma o samom postojanju nekesu od invarijanti u neintegranim transformacijama.

Autistični fenomeni evoluiraju iz neintegranih fenomena. Dakle, oni su povezani, ali imaju različite karakteristike. U neintegranim stanjima, odnos između „ja“ i „ne-ja“ nije uspostavljen projektivnom identifikacijom, kao u neurotičnim i psihotičnim područjima, ili adhezivnom jednačinom, kao u autističnim područjima. U ovim stanjima nema adhezije ili identifikacije sa objektom. Ne postoji pravljenje razlike na unutrašnje ili spoljašnje. Nasuprot tome, Self se širi, uzrokujući stanje trajne

opasnosti od pada, rasipanja ili rastvaranja. U ovim okolnostima, pojedinac obično reaguje pokušavajući da stvori autistične zaštitne manevre u cilju dobijanja kohezivnijeg stanja kroz njegovo telo.

Neintegrisane transformacije obezbeđuju proširenje polja posmatranja analitičara naneintegrisani deo ličnosti izvan autističnog dela. Dakle, analitičko polje se širina oblasti koje još uvek nisu integrisane, u kojima pojam granice koja može držati emocionalni sadržaj zajedno nije razvijen.

Uzimajući pojmove otelotvorene u „Transformacijama“ kao model, autistične i neintegrisane transformacije modifikuju razumevanje autističnih fenomena i neintegrisanih fenomena. Analitičar postaje uključen u kontekst emocionalnog iskustva koje deli sa pacijentom, a njegova zapažanja se pojavljuju kao karika iz lanca uzastopnih pokreta koji proizilaze iz interakcije ovog para (Korbivker, 2005, 2010, 2013b). Koncept autističnih transformacija i neintegrisanih transformacija omogućava analitičaru, na osnovu njegovog emocionalnog iskustva, da identifikuje autistične i neintegrisane fenomene kod neurotičnih pacijenata, što ima za posledicu dodatnu priliku da na njih transformativno utiče.

Neophodno je, međutim, istaći da se, kada se govori o autističnim transformacijama, zapravo radi o mentalnim konfiguracijama autističnih karakteristika pre nego patološkom autizmu. Slično načinu na koji Bion (1965*) naglašava fenomene halucinoze predlažući transformacije u halucinozi, koje nisu halucinacije, Korbivker predlaže autistične transformacije radi razlikovanja autističnih fenomena i patološkog autizma.

III. B. SEVERNOAMERIČKI RAZVOJI

Bionov rad nije uticao na severnoameričku psihoanalizu u istoj meri kao u drugim IPA regionima. Može se izbrojati broj časova nastave o Bionu koji nude instituti u Severnoj Americi sertifikovani od strane Međunarodnog psihoanalitičkog udruženja koji postavljaju svoje programe obuke na mreži. U tim institutima, broj seminara koji pokrivaju njegov rad kreće se u rasponu od nijedan do osamnaest. Većina nudi oko četiri do šest sesija tokom četiri ili pet godina obuke (instituti koji nudi osamnaest seminara je izuzetak). Ako nastavni plan i program instituta odražava njegov psihoanalitički značaj, može se reći da Severna Amerika priznaje Bionov rad, ali ga ne ističe.

Relativno malo severnoameričkih analitičara bi izjavilo da prvenstveno rade u skladu sa Bionovim pristupom. Pored toga, način na koji neko definiše pojmove kao što su „Bionov pristup“ ili „Bionova teorija“ neizbežno odražava njegovo lično proučavanje i tumačenje njegovog rada, što je Bion izričito podsticao. Bion je posetio Los Anđeles zbog niza seminara i supevizija prethodne

godine, 1967. Preselio se tu 1968. iako je njegov rad imao malo praktičnog uticaja u Sjedinjenim Državama. Bion je postao veoma poznat u Velikoj Britaniji kao vođa klajnijanske grupe i bio je predsednik Britanskog psihoanalitičkog društva, ali je prezirao politiku i teškoće povezane sa poslom. Štaviše, mnoge njegove kolege su počele da sumnjaju u njegovu privrženost klajnijanskim idejama dok je predstavljao svoje novije ideje svojim kolegama. Pozivajući se na Prometeja, Grotstajne opisao zašto je Bion „pobegao” iz Britanije: „Neki kažu da su pre nego što je došao u Los Angeles, Bionovu jetru metaforički pojeli lešinari u Londonu“ (Grotstajn, 2007, str. 20). Veliki deo problema bio je usredsređen na Bionov koncept O – početni simbol Bionove teorije transformacija — koju je prvi put predstavio društvu 1963. godine (Bion, 1963b). Bion se brzo našao na margini u Psihoanalitičkom društvu i institutu Los Angelesa, koji su odražavali preovlađujuću severnoameričku psihoanalitičku kulturu američke Ego psihologije, koja je sama po sebi bila veoma averzivna prema klajnijanskim idejama. Kao analitičar je bio tražen samo od strane malog broja kandidata i kolega. Nekoliko Bionovih analizanada počelo je da predaje njegov rad na lokalnom nivou, ali je njegov analizand, Džejms Grotstajn bio taj čiji su doprinosi na kraju posejali Bionove ideje u Severnoj Americi.

Nedavni severnoamerički psihoanalitički rečnici dele Bionovo pisanje na tri perioda: rani period, kada je istraživao funkcionisanje grupa; srednji period između sredine 50-ih i sredine sedamdesetih godina izgradnje teorije; i završni period kada se izražavao u književnoj formi (Okinklos i Samberg — *Auchincloss i Samberg*, 2012, str. 24). Međutim, kao i internacionalna zajednica, severnoamerički analitičari formirani pod uticajem Bionove teorije uglavnom koriste Bleandonuov(*Bléandonu*)metod podele Bionovog rada na četiri perioda: rani, pre-psihoanalitički grupni period; period psihoze, koji se proteže od 1950. do 1959. godine; epistemološki period izgradnje teorije, od 1962. do 1970. godine; i kasniji period koji obuhvata internacionalne seminare, nekoliko kratkih radova i trodelni roman (Bleandonu, 1994). Bleandonu dalje deli epistemološki period hronološki na dva dela, od kojih drugi deo počinje sa Bionovom knjigom, Transformacije (Bion, 1965). Na internacionalnom nivou, neki psihoanalitičari koriste samo one Bionove koncepte objavljene otprilike do 1963. ili 1965, dok drugi koriste sav njegov rad. Analitičari na internacionalnom nivou su usvojili termin „kasni Bion“ da označe njegov rad od Transformacija pa nadalje, do njegove smrti 1979. U tom kontekstu, Transformacije (1965) se mogu posmatrati kao obeležje i prelaza između srednjeg i „kasnog” Biona i porekla razlika između dve grupe analitičara koji rade sa njegovim konceptima. Stoga, severnoamerička verzija Bionove teorije transformacija neizbežno je obeležena istim razlikama i varijacijama.

Radi potpunijeg predavljanja, ovaj odeljak uključuje deo koji opisuje dodatne upotrebe termina koje se ne odnose na Bionov rad, u okviru drugih orijentacija severnoameričke psihoanalize.

III. Ba.Džejms Grotstajn

Džejms Grotstajn je bio istaknuti severnoamerički — i, možda, internacionalni — stručnjak za Bionova učenja. Njegov rad je uticao na svakog severnoameričkog autora koji se bavio Bionom, od kojih je većina u nekom obliku direktno komunicirala sa njim. Grotstajnovi prvi i poslednji objavljeni doprinosi odnosili su se na Bionov opus (Malin – *Malin* i Grotstajn, 1966; Grotstajn, 2019), a doprineo je i sačetiri knjige koje se direktno odnose na Bionov uticaj i delo (Grotstajn, 1981, 2000, 2007, 2009a, b). Možda „Snop intenzivne tame: ostavština Vilfreda Biona psihoanalizi” (2007) nudi Grotstajnov najsveobuhvatniji prikaz Bionovog pristupa psihoanalizi. Grotstajn nije strukturirao svoju knjigu kao uvod u Bionovu misao za novog čitaoca. Umesto toga, taj prikaz odražava njegovo lično i složeno shvatanje celokupnog Bionovog rada. Iako su njegovi radovi i knjige sveobuhvatnog sadržaja, Grotstajnov stil pisanja je evokativan, efuzivan, poetičan i aluzivan, što može preopteretiti neke čitaoce. Čini se da mu je namera bila da predstavi sve što je mogao da smisli na što više načina, nadajući se da će čitaoći pronaći one delove koji se najdirektnije obraćaju njima.

Poglavlje 20 govori o transformacijama (Grotstajn, 2007, str. 213-234). Ono najviše pruža čitaocima sa osnovnim razumevanjem koncepta. Grotstajne izneo stav da se „Bionpozvao na koncept transformacija da bi pomerio psihoanalitičko razmišljanje iz staze ufluks – odnosno, konstantnost kretanja i promene –i da nam pomogne da razumemo međuprocese pomoću kojih „učimo iz iskustva“: kako „varimo“ iskustva i „metabolišemo“ ih u emocionalno značenje i objektivni značaj“ (str. 213; kurziv u originalu). On je napisao da je koncept transformacija „matematička funkcijaprilagodavanja stanju biti živ.Ostati emocionalno čovek je njegova inkarnacija“ (str. 233). Grotstajnavodi da je primarno O, ili primarno transformisano, psihoanalize, ekvivalentno,emocijama, emocionalnom iskustvu i „emocionalnoj istini“ (str. 219). On opisuje transformacijesa metaforičkim modelima „probavnog kanala“, „sinapse“, „imunog sistema“ i „Mobijusove trake“, sa namerom da svaka metafora i njen opis ne opisuju samo jednu od (bezbroy) transformacijskihformi, već i da izazove čitaočevu maštu da dalje transformiše i organizujesopstveno razumevanje koncepta kako smatra korisnim. Grotstajn dodajeove Bionovim formama krutog kretanja i projektnim transformacijama, kao i transformacijama u halucinozi, kojima posvećuje nekoliko stranica diskusije. On takođe diskutuje o doprinosu „autističkih transformacija” S. Korbivker (str. 229-230).

III. Bb. Lorens Braun(Lawrence Brown)

Lorens Braun, koji je opširno pisao o Bionovom radu, napisao je knjigu pod nazivom,„Transformacioni procesi u kliničkoj psihoanalizi: sanjanje, emocije i sadašnji trenutak“, koju je posvetio Grotstajnu (Braun, 2019). Braun značajno doprinosi proučavanju i primeni Bionovog rada u ovoj britkoj i promišljenoj knjizi. Njennaslov pozicionira Bionovu teoriju transformacija kao suštinsku orijentacijuza psihoanalitičko posmatranje, kliničku intervenciju i naknadno teoretisanje.

Poglavlje 4, „Bionove *Transformacije* i klinička praksa“, predstavlja odličan pregled koncepta jednako pogodnog i za novije i za naprednije izučavaoce Biona, idetaljno istražuje njegove kliničke

posledice. Braun naglašava orijentacionu moć Bionovog rada kada navodi da teorija transformacija i njene široke primene mogu „sugerisati novi i dodatni *Weltanschauung* (pogled na svet) za psihoanalizu; pogled na svet kojim naglašava stalnu promenu, evoluciju i rast“ (str. 203). On nudi dva poglavlja u kojima proučava predlog autističnih transformacija S. Korbivker, i dodaje još jednu kategoriju koju naziva somatskim transformacijama; njegov klinički primer prikazuje „transformacioni proces koji je oscilovao između doživljaja tela gospođe G. kao raskomadnog i, samo nekoliko trenutaka kasnije, njene dovoljne integrisanosti da može da komunicira verbalno“ (str. 217). Braunov rad pružakreativan i koristan primer razmatranja psihoanalize iz perspektive transformacionih procesa.

Zajedno, Grotstajnovi i Braunovi knjige pružaju sveobuhvatan pregled severnoameričkih pogleda na Bionov rad uopšte, a posebno na teoriju transformacija.

III. Bc. Hauard Levin (Howard Levine)

Hauard Levin je značajno iskoristio Bionov koncept transformacija kroz više radova i dve knjige, od kojih je jednu uredio Braun, a drugu Đuzepe Čivitareze; druga sadrži Levinov rad o O, izvornom elementu transformativnih mentalnih procesa (Levin i Braun, 2013; Levin i Čivitareze, 2016). Levin koristi termin „transformacije“ češće od većine drugih severnoameričkih izučavalaca Bionovog rada. Na primer, on je napisao da je prema Bionu „terapeutsko dejstvo analize – čiji je cilj transformacija i proširenje sposobnosti pacijenta za psihičko funkcionisanje – usko povezano sa funkcijom analitičara kao kontejnera za pacijentovo nemetabolizovano i projektovano emocionalno iskustvo“; „Ovo je pogled na Ego kao na nešto što poseduje vitalnu i kontinuiranu funkciju nesvesnog transformisanja, imenovanja, označavanja, preimenovanja, organizovanja i reorganizovanja putem prisećanja i asocijacije“; i „Kapacitet da transformišete začete sirove podatke iskustva u psihološki reprezentabilne (mentalizovane) elemente je glavni cilj psihološkog razvoja, suština uspešne ljudske mentalne aktivnosti i u srcu transformacionih ciljeva psihoanalitičkog procesa“ (Levin, 2007, str. 963; Levin, 2009, str. 342; Levin, 2014, str. 218). U svim slučajevima, Levin koristi Bionov osnovni koncept bez modifikacije.

III. Bd. Eni Rajner (Annie Reiner)

Eni Rajner ispituje O koncept u okviru teorije transformacija fokusiranjem nanjegove sveobuhvatne mistične, metafizičke i religiozne elemente u svojoj knjizi „Bion i biće“ (Rajner, 2012). „O predstavlja neizrecivo metafizičko stanje izvan racionalnog razumevanja i, stoga, izvan verbalnog opisa“ (str. *xii*). Ona piše o postizanju mentalnog stanja pogodnog za kontakt sa O i pristup O, koje opisuje kao „zastrašujućii beskonačan novi analitički prostor“; „mesto iskustvene svesti pre nego prosuđivanja“, „stanje duha, stanje fluksa“; „sopstvo i biće“; „neku vrstu istine koja nam je poznata na

instinktivnom nivou izvan svesne svesti"; drugi deskriptori se pojavljuju u celoj knjizi (*str. xii; 2, 37*). Rajner se poziva na poeziju, religiju, umetnost, filozofiju i druge dodirne tačke da bi evocirala nagoveštaje koncepta, za koji takođe jasno navodi da se nalazi izvan jezika i kognitivne misli (videti takođe Poglavlje 3 knjige „Potraga za savešću i rađanje uma” [Rajner, 2018]).

III. Be. Tomas Ogden i Džudit Mitrani

Dva druga severnoamerička saradnika, **Tomas Ogdeni Džudit Mitrani**, integrišu Bionov rad u svoj višedimenzionalni pristup primitivnim stanjima uma. Ogdenovi radovi i knjige ne ispituju transformacije *per se*, jer su njegova opšta interesovanja orijentisana ka Bionovim konceptima sanjarenja i normalne projektivne identifikacije. Onretko pominje termin, koristeći ga na Bionov osnovni način, na primer, „Bion predlaže grupu psiholoških funkcija (koje zajedno naziva „alfa funkcija“) koje pretvaraju čulne utiske u formu koja se psihološki može zabeležiti, organizovati i zapamtiti. Ovi transformisani čulni utisci su tada dostupni za svesnu i nesvesnu misao“ (Ogden, 1992, str. 139). Kao i Ogden, Mitrani teži da se fokusira na slične aspekte Bionovog rada, a kada koristi termin „transformacije“ takođe ga slično upotrebljava. Ona piše da funkcija kontejnera uključuje „Alfa-funkciju ili metabolički ili transformacioni kapacitet kontejnera ili njegovu sposobnost da detoksikuje ili učini smislenim te projektovane aspekte novorođenčevog iskustva“ (Mitrani, 1996, str. 121). Godinama kasnije napisala je da majka „mora da podnese puni uticaj ovih projekcija na svoj um i telo onoliko dugo koliko je potrebno da bibila u stanju da razmišlja o njima i da ih razume, proces koji je Bion nazvao transformacijom“ (Mitrani, 2014, str. 19, 68).

III. Bf. Luj Brene (Louis Brunet)

Primer kanadsko-francuskog integrativnog pristupa je sinteza **Luja Brenea** (2010), „kasnog bionijanskog“ (prema Grotstajnu, 2005) i francuskog (de M'izan – *De M'Uzan*, 1994) razmišljanja na temu. Brene nudi specifičnu kliničku konstrukciju Kontejniranja sa „fantazmičnim“ i „stvarnim“ aspektima koji se moraju razumeti zajedno. Breneova složena taksonomija od pet koraka, koja vodi do adekvatnog kontejnirajućeg „transformativnog“ odgovora, uključuje međukorake Grotstajnovog (2005) elaboracije „indukcija koje dotiču majku/analitičara“ i de M'izanove (1994) mešavine ovih „indukcija“ zajedno sa „dotaknutim“ majčinim/analitičarevim nesvesnim konfliktima i anksioznostima, što rezultira „himerama“. Takve himere moraju biti „shvaćene i transformisane“ od strane analitičara/majke. Ovaj rad se može smatrati „psihičkim varenjem“ i projekcija pacijenta/deteta i analitičarevih/majčinih sopstvenih konflikata i afekata mobilisanih projekcijom. Analitičar/majka tada mora da vrati „svarljivi sadržaj“, dok se suprotstavlja opasnosti slanja kontraprojektivnih identifikacija pacijentu (Vidi poseban odeljak KONTEJNIRANJE). Ovde je naglasak na transformativnoj interpretaciji, koja se podudara sa Grotstajnovim gledištem, dok je na drugačiji

način u frankofonskoj Kanadi uticajan bio i Andre Grin (*Andre Green*, 2006), koji konceptualizuje transformaciju kao prelaz od Id impulsa ka nesvesnoj reprezentaciji.

III. Bg. (Različita) upotreba termina u drugim konceptualnim okvirima severnoameričke psihoanalize

III. Bga. Razvojna transformacija

Generalno, kao jedan od glavnih koncepata epigenetski konceptualizovane savremenopsihoanalitičke razvojne teorije, koncept „razvojne transformacije“ odražava interni kapacitet da organizuje i reorganizuje iskustvo, i konsoliduje i rekonsoliduje nove psihičke strukture i formacije, tokom života. U poređenju sa drugim načinima promene, koji proizilaze iz postepenog napredovanja i kvantitativnih pomeranja, razvojna transformacija je definisana kao *novi način organizovanja antecedentnih komponenti* (Olesker – Olesker, 2011).

Tako široko definisan koncept razvojne transformacije predstavlja intenzivno interesovanje za širok spektar severnoameričkih analitičara, od savremenih frejdovac do Self psihologa.

III. Bgaa. Savremena frejdovska razrada „Razvojne transformacije“

Razvojna transformacija je naslednik studija kompleksne prirode psihoseksualnog (Frojd, 1905) i psihosocijalnog (Erikson) razvoja, uključujući Frojdovu transformaciju Ego zadovoljstva u Egostvarnosti (1911), ponovnu transkripciju sećanja i transformaciju značenja u okviru koncepta *Nachträglichkeit* (1895, 1918), transformaciju traumatskih afekata u signalne afekte (1926); Eriksonove krize specifične za uzrast (1950, 1956, 1984), kao produžetak kroz ceo život embriološkog koncepta epigeneze (uzastopno formiranje potpuno novih struktura) koje se odvija kroz čitav životni vek odnosa Selfa sa drugim, razvojne linije Ane Frojd (*Anna Freud*, 1963) i druge.

Primer druge generacije studija razvojnih transformacija nagona i afektivnosti bila je oblast transformacije traumatske anksioznosti u signalnu anksioznost. Ovaj pristup, koji je započeo Šur (*Schur*, 1955), a koji su pratili brojni saradnici (Engel – *Engel*, 1962, Šmele – *Schmaele*, 1964, Kristal – *Krystal*, 1974, 1985) postulira da prekursori afekta prolaze kroz epigenetsku razvojnu transformaciju koja obuhvata desomatizaciju, diferencijaciju i verbalizaciju. Kao rezultat toga, afekti postaju upotrebljivi kao signali.

U novije vreme, Džek Novik (*Jack Novick*, 1999), i Keri K. Novik (*Kerry K. Novick*) i Džek Novik (1991, 1992, 1994, 2001) ispituju višestruku povezanost traume, sećanja i *Nachträglichkeit*/odložene akcije u svetlu postedipalnih razvoja latencije i adolescencije, sa rezultirajućim reformulacijama koncepta *Nachträglichkeit* kao procesa u kojem se „prošlost transformiše i biva transformisana sadašnjosti“, gde svaka faza donosi nešto jedinstveno u mešavinu,

što može kompenzovati ranije poteškoće ili podići prethodna uspavana pitanja do traumatskog intenziteta (Dž. Novik i K. Novik, 2001). Po mišljenju ovih autora, koncept razvojne transformacije treba da služi kao slojeviti kontrapunkt pogledu na sećanja odraslih na latenciju i adolescenciju koja uglavnom imaju odbrambenu funkciju ekrana (Novik i Novik, 1994).

Slično, Harold Blum (*Harold Blum*, 1994, 2008) ponovo razmatra i ažurira Frojdovu evoluciju pogleda na traumu, pamćenje, reprezentativne procese i patogenezu, u kontekstualanaličke rekonstrukcije. Uzimajući u obzir složena vremenska i uzročna pitanja uključena u transformaciju značenja i funkcije tokom razvoja, on predlaže koncept *Nachträglichkeit* kao neprepoznatog prekursora koncepta razvojne transformacije.

Fokus na diskontinuitetu progresivnih organizacija i reorganizacija, ostvarivanju razvojnih transformacija (A. Frojd, 1936, Nojbauer – *Neubauer*, 1996, 2003) nagona i afektivnosti i pamćenja, objektnim odnosima, Ego i Selfu, što dovodi do raznih unutrašnjih reorganizacija konflikata, kompromisnih formacija i nesvesnih fantazija (Brener, 1982, Kris, 1988), imakliničke implikacije u analitičkom radu sa proširenim obimom populacije pacijenata, gde postoji i priznanje različitih puteva za olakšavanje razvojne transformacije. Kliničke intervencije koje mogu olakšati uspavani transformativni kapacitet (Lament – *Lament*, 2003, Olesker i Lament, 2008), koji deluje kao nova platforma za dalji rast (Olesker, 2011) mogu uključivati analitičku konstrukciju (Frojd, 1937) i rekonstrukciju značenja sećanja, vodeći do reorganizacije koja obuhvata višestruke Self i objektivne reprezentacije (Blum, 1994, 2019). U toku svake seanse, iz minuta u minut, takav konstruktivan i rekonstruktivan rad može zahtevati „kotrljajuće“ (tj. neprekidne, kontinuirane) metaforičke interpretativne prevode-transformacije, između različitih iskustvenih domena, kao i unutar njih, od prepsihičkih presimboličkih (akcijskih, somatosenzornih, visceralnih) načina iskustva ka nesvesnoj simbolici snova i konačnoka predsvesnoj simbolici jezika, što može predstavljati mesto susreta sa Bionovom kao i Grinovom konceptualizacijom transformacija (Grotstajn, 2014, Grin, 2006, Papiasvili, 2016 i Majers, 2017).

III. Bgab. Transformacija Selfa u Self psihologiji

Sa tačke gledišta Self psihologije, Self kao jezgro ličnosti jesterazvojno uspostavljeno, očuvano i transformisano u kontekstu Self-objekata, definisano kao drugi koji se doživljavaju kao deo Selfa i koji služe suštinskim funkcijama za Self (Okinklos – *Auchincloss* i Samberg, 2012). U kliničkom kontekstu, smatralo se da je to postignuto kroz proces „*transmutacione internalizacije*“, kroz koji pacijent postaje sposoban da preuzme funkcije Self-objekta koje je prethodno pružio analitičar (Kohut, 1971). Nedavno su Sokaridis (*Socarides*) i Stolorov (1984) elaborirali razvojnu transformaciju afektiviteta u okviru Self psihologije, naglašavajući upotrebu afekata kao Self-signal, i

primarnu ulogu Self-objektne transferne veze kao centralnog razvojnotransformativnog faktora, dovodeći u pitanje važnost „optimalne frustracije“ koja dovodi do „transmutirajuće internalizacije“.

III. Bh. Hibridni model: podsistemi transformacije i transformaciona funkcija u bipersonalnom polju Roberta Lengsa (*Robert Langs*)

Oslanjajući se na doprinose postklajnijskih teorija objektnih odnosa, posebno Biona, Vinikota, Rakera, Grinberga i Blegera (*Bleger*), uz dodatke Frojda, Stouna, Grinsona i Gila, Sirlsa i Grina, snažno inspirisan konceptualizacijom Psihoanalitičke situacije kao dinamičkog bipersonalnog polja Baranževih (1961-62, 1966, 1969, 2008), Lengsa (1976) konstruiše razrađen model Komunikativnog bipersonalnog polja, sa specifičnom artikulacijom transformativnih svojstava, naročito unutar oblasti B i C tipova polja. Modifikovanjem Frojdove Topografske teorije nesvesnog, predsvesnog i svesnog sistema, kojiju Lengsovom modelu postaju „Duboko nesvesni“, „Površno nesvesni“ i „Svesni“ sistemi, u vezi sa Signalnom teorijom anksioznosti, Lengsa više naglašava nesvesnu percepciju nego nesvesne fantazije i konflikte. Pokretanjem signala anksioznosti, emocionalno opterećene percepcije se vizuelno kodiraju i skladište u sistemu Dubokog nesvesnog, prema zakonima primarnog procesa. Transformacioni podsistemi deluju između Dubokog nesvesnog i Svesnog sistema, utičući prvo na vizuelno kodiranje elemenata emocionalno intenzivnih i nepodnošljivih nesvesnih opažanja i njihovo skladištenje u Dubokom nesvesnom. Njihova transformacija i pristup svesnom umu je olakšano analitičarevim interpretativnim ovde-i-sada interaktivno afektivno podešenim porukama. Terapeutova transformativna interpretativna akcija se progresivno introjektuje od strane pacijenta kao transformaciona funkcija, kroz komplikovan proces prorade. Budući da emocionalno najintenzivnije nesvesno prenošene i kodirane poruke neizbežno uključuju elemente primitivne anksioznosti od smrti i projekcijslika smrti, i analitičar i pacijent mogu biti pogođeni njima a procesi transformacije kod oba mogu da postanu međusobno ometani u ponavljajućem ciklusu transfera-kontratransfera-otpora unutar bipersonalnog polja bez jasno razgraničenih granica. U ovom kontekstu, Lengsa takođe opisuje kako određena disfunkcija transformacionih podsistema i nedostatak aktivacije transformativne funkcije mogu rezultirati psihotičnim simptomima halucinacija i deluzija.

III. C. EVROPSKI RAZVOJI I DOPRINOSI

III. Ca. Antonino Fero (*Antonino Ferro*)

Antonino Fero je razvio ideju „transformacija u snovima“, kako bi opisao analitičarev stav koji podrazumeva primanje pacijentovih komunikacija kao da su naracija sna; ovaj stav omogućava analitičaru da pacijentovu komunikaciju učini manje konkretnom, odnosno „da je dekonkretizuje“.

Ove transformacije u snovima postaju „vrh“ organizator polja (videti odeljke INTERSUBJEKTIVNOST, KONTRATRANSFER, TEORIJE I KONCEPTI PSIHOANALITIČKOG POLJA) i proizvode „karaktere“ koji generišu narativne derivate koji transformišu odnos analitičar-pacijent. Stoga, seansu za seansom analitičar i pacijent menjaju svoj međusobni položaj, a aktivnost dekonstrukcije ili „dekonkretizacije“ manifestnog teksta otvara ga ka što većem broju nivoa tumačenja kao i ka presretanju široke polisemije značenja u pacijentovom izlaganju.

„Kombinovanjem Bionovog koncepta budnog sanjanja sa konceptima polja i karaktera seanse, imamo prostor-vreme u kome se vrtloziβ-elemenata transformišu putem „α-funkcije“ polja u oniričke misli polja. Radimo na njima putem *narativnih transformacija* (koje se ne dekodiraju, već se u njima transformacija odvija kroz podsticanje naracije) pored klasičnih transformacija koje je opisao Bion (1965) – transformacija krutog kretanja, projektivnih transformacija, transformacija u halucinozi – i transformacija u snu koje samsampostavljao.“ (Fero, 2009, str. 219).

III. Cb. Fernando Riolo (*Fernando Riolo*)

Riolo (2007) razmatra različite tipove bionijanske transformacije kao forme pretpostavljene odnosima između nepsihotičnih i psihotičnih delova ličnosti— odnosno, između, s jedne strane, dela koji je sposoban da toleriše konflikt i frustraciju, i sa druge strane, dela – koga karakterišu svemoć, mržnja, zavist, pohlepa, rivalstvo – koje nije u stanju da toleriše odsustvo zadovoljstva i postojanje objekata nezavisno od Selfa, tako da mora da konstruiše unutrašnju i spoljašnju realnost usmerenu ka evakuaciji frustracije, doživljaju Selfa i spoznaji Selfa.

Prema Riolinom shvatanju (2007), sudbina značenja leži između ova dva procesa: zajedno sa afektom i reprezentacijom značenje može biti prepoznato, potisnuto, projektovano, poricano ili odbačeno. On zaključuje da analiza, u svom specifičnom kooperativnom smislu, postaje sistem transformacija kojim nesvesni somatopsihički procesi — bili potisnuti ili ne — stiču uslove za reprezentabilnost i postaju sposobni za prevođenje u misli i značenja. Od toga se u stvari sastoji analitička transformacija: ono što je prvobitno bilo vezano za nagon ili afektivni kvantitet, senzacija, emocija ili akcija, pretvara se u sliku iz sna, reprezentaciju želje ili strepnje, reč, tumačenje ili značenje.

III. Cc. Britanska elaboracija

U celini, Britanci su se u velikoj meri držali Bionovog ranijeg rada na „K“ (iz „Učenja iz iskustva“) i razlikovali ga od odbrambenog „znanja o“ iz Transformacija. Oni kombinuju ovu raniju verziju „K“ sa razmišljanjem o „O“ uglavnom sa stanovišta „bivanja“.

U odnosu na knjigu „Transformacije“, britanski analitičari su se fokusirali na kliničke ilustracije (Abel-Hirš – *Abel-Hirsch*, 2019). One su veoma cenjene. One uključuju pacijenta kod koga

dolazi do dramatične promene stanja u kojoj ono što su bili telesni bolovi postaju preteće spoljne figure. Još jedna ilustracija, i to ona koja je imala značajan uticaj na britanski klinički rad, jeste pacijent koji „deluje iz rivalstva“ (Bion, 1965, str. 136). Ona ilustruje „transformacije u halucinozi“ u kojima je probuđeno „duboko ukorenjeno i sveprožimajuće rivalstvo premaciljevima analize... On [pacijent] uporno ispituje analitičara ne bi li izazvao beskorisne odgovore. Bion sugerije da su ove aktivnosti i senzacije u suštini isto što i halucinacije“ (Tejlor – *Taylor*, 2011, str.1107). Bionove kliničke ilustracije koriste se zbog svetla koje bacaju na pacijentov model uma i prirodu odigravanja u seansi. Njegov klinički rad predstavlja resurs za analitičare iz različitih britanskih grupa (savremeni frejdijanci, nezavisni, klajnijanci).

Britanska tradicija stavlja veliki naglasak na pacijentovo i analitičarevo „bivanje u“ seansi - uz disciplinu pamćenja i želje - ali uz malo osvrta na transformacije u „O“. Uticajan u okviru ove tradicije jeste rad **Beti Džozef** (*Betty Joseph*, 1989). Verovatno je da seova bliska Bionova koleginica nije zadržavala na Bionovim referencama na božanstvo, veru i „O“, ali je shvatila značaj Bionove pažnje na „bivanje“, a ne na „znanje o“.

Urednik Sabranih dela V. R. Biona, **Kris Moson** (*Chris Mawson*), zapravo povezuje pomak u Bionovom razmišljanju od epistemologije [Učenje iz iskustva] ka mentalnom rastu [Transformacije] sa razgovorima između Biona i Beti Džozef sredinom 1960-ih (Moson, 2019, str. 619). Za Džozef „bivanje“ podrazumeva praćenje načina na kojise unutrašnji objektni odnosi pacijenta izražavaju i odigravaju u sadašnjosti seansi. Bionov stav da postoji stvarnost koja je suštinski neprepoznatljiva nije prisutan u radu B. Džozef, a verovatno ni u radu mnogih klajnijanskih analitičara. Međutim, prisutan je na primer u radu britanskog nezavisnog analitičara **Majkla Parsonsa** (*Michael Parsons*): „Egzistencijalna neizvesnost saznanja da ne možemonikada biti konačno sigurni u to ko smo ili šta radimo, ima nešto zastrašujuće u vezi sa sobom. Ona, na Bionovom jeziku, zahteva veru u „O“ psihoanalize“. (Parsons, 2005, str. 32).

III. Cd. Sinteza Avnera Bergštajna (*Avner Bergstein*)

Pored toga, kreativno spajajući savremene britanske, italijanske i latinoameričke pravce mišljenja, **izraelski analitičar Avner Bergštajn** (2018) koristi postbionijanske perspektive usmerene „ka objektu“ kao i „ka polju“, koje dalje razvija u kontekstu teorije složenosti (2018). U ovom kontekstu, on se oslanja na Častera (2014) i Melcera (*Meltzer*, 1986), prateći Bionov pomak od kauzalnog/objašnjavajućeg stava ka stavu kojinstoji da razume i prihvati neizvesnost koja je svojstvenabeskonačnoj složenosti ljudskog razvoja i ličnih odnosa. Po njegovom mišljenju, ovo je pomak od konačnog dvodimenzionalnog ilitrodimenzionalnog prostora ka beskonačnom, složenom, višedimenzionalnom prostoru koji ličnost u kojoj su psihotični mehanizmi najvažniji često svodi na jednodimenzionalnu tačku. Upravo tada, posebno u okviru nepotisnutog nesvesnog psihotičnih delova

ličnosti, na ivici sloma i fragmentacije, duboka klinička primenasloženosti, neizvesnosti i beskonačnosti, kako ih je oblikovao Bion, pronalazi oblast psihoanalitičke delotvornosti.

IV. ZAKLJUČAK

Zbog svoje visoke apstraktnosti, gustine, dvosmislenosti i složenog interdisciplinarnog dijaloga svojim korenima, Bionove „Transformacije“ se mogu smatrati najzahtevnijim delom njegovog opusa, predstavljajući se kao stalni izazov čitaocu.

U **Latinskoj Americi**, takav izazov je posebno preduzet u Brazilu, gde su se „Transformacije“ intenzivno proučavale i veoma cenile. Mesto naučnog istraživanja Bionove misli, sa posebnim fokusom na „Transformacije“ (Sandler), Brazil je i mestobrojnih originalnih doprinosa različitim aspektima „Transformacija“. Jedan primer takvog kreativnog procvata je rad Arnalda Častera i drugih, koji su razjasnili i proširili bogatstvo i dubinu epistemološkog razmišljanja o višestrukim dimenzijama Bionovih Transformacija kao teorije posmatranja, kao i njene primene u kliničkom radu.

Među istaknutim savremenim razvojem je Časterov rad na etičko-estetskim principima posmatranja, pod okriljem preovlađujućeg principa složenosti, koji uključuje specifične principe neodređenosti, beskonačnosti, singularnosti, nepotpunosti, neodlučivosti porekla i negativne sposobnosti.

Drugi suštinski savremeni razvoj dolazi iz dela Selije Fiks Korbivker, koja je Bionovim Transformacijama dodala kategorije neintegrisanih i autističnih transformacija. Koncept Autističnih transformacija, naročito, predstavlja značajan savremeni razvoj, koji predstavlja nastojanje da se unapredi razumevanje autističnog jezgra kod neurotičnih pacijenata, proširujući transformativni aspekt kliničkih situacija kada atmosfera analize izgleda kao „odsustvo emocionalnog života“, što u umu analitičara izaziva visok nivo uznemirenosti (dok je u umu pacijenta, analitičar nekolišen postojanja).

U **Severnoj Americi**, Bionova teorija transformacija se shvata kao temelj njegove:

- teorije funkcija
- teorije mišljenja i učenja iz iskustva
- teorije o kontejneru-kontejniranom
- teorije emocionalnog rasta i razvoja
- razvijenog sistema kliničke metodologije i posmatranja
- koncepta posmatranja ličnosti
- teorije sanjanja

- koncepta estetike
- koncepta evolucije od beskonačnog carstva nečulne/psihičke stvarnosti do konačnog carstva čulne i realnosti zasnovane na jeziku
- koncepta evolucije od nesvesnih ka svesnim mentalnim procesima
- koncepta lateralne komunikacije
- koncepta kliničke intuicije
- koncepta emocionalne turbulencije i katastrofalne promene.

Severnoamerički doprinos ogleda se prvenstveno u unapređenju teorijske konceptualne razrade i primene na specifična klinička stanja, npr. metaforički prikaz generativnog toka transformativnih kretanja (Grotstajn, Rajner), proširenje opsega evolucije, rasta i psihičkog funkcionisanja (Braun), proširenje reprezentacionog opsega (Grotstajn, Braun, Brene) kao i integracija Bionovog rada u multidimenzionalni pristup primitivnim stanjima uma u kliničkim situacijama (Ogden, Mitrani, Brene i, na drugačiji način, Lengs).

Pored toga, savremeni frejdijanski analitičari koriste ovaj termin u različitom kontekstu epigenetskog koncepta „razvojne transformacije“, a Self psiholozi ga koriste u kontekstu „transformacije Selfa“.

U Evropi, shvatanje Bionovih „Transformacija“ je rukovođeno tezom da je ono što se transformiše psihoanalitički objekat, stalna konjunkcija invarijanti, čiji izgled se može razlikovati u zavisnosti od stepena transformacije kroz koju prolazi.

Među brojnim savremenim doprinosima nalaze se studije transformacija usnovima i narativima, sa ciljem „dekonkretizacije“ pacijentove komunikacije i generisanja polisemije značenja (Fero); shvatanje psihoanalize kao sistema transformacija, gde somatopsihički procesi stižu status reprezentabilnosti sposobne za prevođenje u misli i značenje (Riolo); detaljne kliničke studije kretanja od „znanja o“ do „bivanja“ (Džozef), istraživanje oblasti nepotisnutih nesvesnih psihotičnih delova ličnosti satendencijom svođenja višedimenzionalnih kompleksnih prostora u jednodimenzionalnu tačku (Bergštajn).

U celini gledano, uprkos raznolikim interpretacijama Bionovog rada nadelu „Transformacije“ i posledičnom pluralitetu njegovih savremenih razvoja, postoji priznanje da ono predstavlja suštinski način za proširivanje i produblivanje polja i alata za posmatranje, orijentišući i „senzibilizujući“ analitičara tokom seanse (i između seansi) ka delovima ličnosti pacijenata, koji inače nisu lako dostupni analitičkom pogledu i diskursu, a koji zahtevaju *psihički rad transformacije kako bi se omogućila promena i rast*.

Videti i:

KONTEJNIRANJE:KONTEJNER-KONTEJNIRANO

KONTRATRANSFER

NAGONI

EGO PSIHOLOGIJA

INTERSUBJEKTIVNOST

TEORIJE OBJEKTNIH ODNOSA

PROJEKTIVNA IDENTIFIKACIJA

TEORIJE I KONCEPTI PSIHOANALITIČKOG POLJA

NESVESNO

LITERATURA

Abel-Hirsch,N.(2019)*Bion: 365 Quotes*.LondonandNewYork:Routledge.

Aguayo,J.,PistinerdeCortinas,L.,Regeczkey,A,(eds.)(2018).*BioninBuenosAires: Seminars, Case PresentationandSupervision*.London:Karnac/Routledge.

Auchincloss,E.andSamberg,E.(Eds.)(2012).*Psychoanalytic TermsandConcepts*.New Haven:YaleUniversityPress.

Baranger,M.andBaranger,W.(2008[1961-62,1969]).TheAnalyticSituation asaDynamicField1.*Int.J. PsychoAnal.*,89(4):795-826.

Bergstein,A.(2018).ThePsychoticPartofPersonality:Bion'sExpeditionsintoUnmapped MentalLife.*J.Amer.Psychoanal.Assoc.*,66:193-220.

Bionovi radovi citirani u odeljcima o Evropi:

Bion,W.R.(1962)“ATheoryofThinking”,inBion,W.R.(1967/1984).*SecondThoughts*, NewYork:JasonAronson.

Bion,W.R.(1963/1984).*ElementsofPsychoanalysis*,London:KarnacBion,W.R.(1965/1984).*Transformations*,London:Karnac.

Bion,W.R.(1970/1986).*AttentionandInterpretation*,London:Karnac.

Bion, W.R. (2014). *The Complete Works of W.R. Bion*
edited by Chris Mawson; consultant editor, Francesca Bion. London: Karnac.

Bionovi radovi citirani u odeljcima o Severnoj Americi su iz Sabranih dela R. V. Biona
(2014) ispod. Rimski brojevi označavaju tom:

Bion, W.R. (2014). *The Complete Works of W.R. Bion. Volumes I-XVI*. (C. Mawson, ed).
London: Routledge:

Bion, W.R. (1952 [1961]). *Experiences in Groups and Other Papers*. "Re-View". IV.

Bion, W.R. (1957). "The differentiation of the psychotic from the non-psychotic personalities". VI.

Bion, W.R. (1958). "On arrogance". VI. Bion, W.R. (1959). "Attacks on linking". VI.

Bion, W.R. (1962a). "The psycho-analytic study of thinking". VI.

Bion, W.R. (1962b). *Learning From Experience*. IV.

Bion, W.R. (1963a). *Elements of Psychoanalysis*. V. Bion, W.R. (1963b). "The Grid". V.

Bion, W.R. (1965). *Transformations*. V. Bion, W.R. (1966). "Catastrophic change". VI.

Bion, W.R. (1967a). "Notes on memory and desire". VI. Bion, W.R. (1967b). "Commentary". VI.

Bion, W.R. (1970). *Attention and Interpretation*. VI.

Bion, W.R. (1973). "Brazilian Lectures: São Paulo". VII.

Bion, W.R. (1975). *A Memoir of the Future: Book I*, XII.

Bion, W.R. (1977). *A Memoir of the Future: Book II*, XIII.

Bion, W.R. (1979a). *A Memoir of the Future: Book III*, XIV. Bion, W.R. (1992). *Cogitations*. XI.

Bion, W.R., & Bion, F. (1981) A key. In: *A Memoir of the Future*. London: Karnac Books, 1991, pp. 579-678.

Bionovi radovi citirani u latinoameričkim odeljcima:

Bion, W.R. (1957). Differentiation of the psychotic from the non-psychotic personalities. In:
Second Thoughts. London: Heinemann, 1967, p. 119-127.

Bion, W.R. (1962a*). *Uma teoriasobre o processode pensar*. In *Estudos Psicanalíticos Revisados* [Psychoanalytic Study of Thinking], Rio de Janeiro: Imagoed, 1988, p. 101-109
(tradução de Wellington M. de Melo Dantas).

Bion, W.R. (1962b*). *Learning from Experience*. London. W. Heinemann.

Bion, W.R. (1963*). *Elements of psychoanalysis*. London. W. Heinemann.

Bion, W.R. (1965*). *Transformations: Change from Learning to Growth*. London: W. Heinemann.

- Bion, W.R. (1968) *Conferencia numero 2 del Dr. Bion. Sobre los objetos internos e externos: algunos modelos psicoanaliticos* [Conference of Dr. Bion #2: On Internal and External Objects: Some Psychoanalytic Models]. Buenos Aires.
- Bion, W.R. (1970*) *Atenção e Interpretação*. [Attention and Interpretation] (de Carlos Heleodoro P. Affonso, transl.) Rio de Janeiro. Imago Ed. 1973.
- Bion, W.R. (1974). *Brazilian Lectures I*. São Paulo. Imago Editora.
- Bion, W.R. (1975). *Brazilian Lectures II*. São Paulo. Imago Editora.
- Bion, W.R. (1977*). *The Past Presented*. In: *A Memoir of the Future*. London: Karnac. 1990.
- Bion, W.R. (1979b) *Making the best of a bad job*. In: *Clinical Seminars and Four Papers*, Abingdon: Fleetwood, 1987.
- Bion, W.R. (1980). *A Key to A Memoir of the Future* (with Francesca Bion). Perthshire: Clunie Press. Re-published in: *A Memoir of the Future*. London: Karnac, 1990.
- Bion, W.R. (1989 [1977]). *Two Papers. THE GRID and CAESURA*. London: Karnac.
- Bion, W.R. (1991/1992). *Cogitations*. London: Karnac.
- Bion, W.R. (1997). *Taming Wild Thoughts*. London: Karnac.
- Bléandonu, G. (1994). *Wilfred Bion: His Life and Works*. New York: The Guilford Press.
- Blum, H.P. (1981). Some current and recurrent problems of psychoanalytic technique. *J. Amer. Psychoanal. Assoc.*, 29:47-68.
- Blum, H. (2008). A further excavation of seduction, seduction trauma, and the seduction theory. *Psychoanal. Study Child*, 63:254-269.
- Blum, H.P. (1994). *Reconstruction in Psychoanalysis: Childhood Revisited and Recreated*. New York: Int. Univ. Press.
- Blum, H.P. (2019). Childhood trauma, unconscious conflict and developmental transformation. *Int. Forum Psychoanal.*, 28(3):165-172.
- Brenner, C. (1982). *The Mind in Conflict*. Madison, CT: Int. Univ. Press.
- Brown, L. (2019). *Transformational Processes in Clinical Psychoanalysis: Dreaming, Emotions and the Present Moment*. London: Routledge
- Brunet, L. (2010). Limites, transferts archaïques et fonctions contenantes. In: *Les psychoses. Traité de psychopathologie de l'adulte*. [Limits, archaic transferences and containing functions. In: The Psychoses. Treatise on adult psychopathologies.] C. Chabert, ed., Paris: Dunod, 133-172.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: MIT Press.

- Chuster A. (1989) *Um Resgate da Originalidade: as questões essenciais da psicanálise em W.R. Bion* [A Rescue of Originality: The Essential Questions of Psychoanalysis in W.R. Bion]. Rio de Janeiro, Degrau Cultural.
- Chuster, A. (1995) The Myth of Satan: an aesthetic view of Bion's concept of transformations in O. Paper presented at the *International Conference on Bion's work*, Turin, Italy.
- Chuster, A. (1996). *Diálogos Psicanalíticos sobre W.R. Bion* [Psychoanalytic Dialogues on W.R. Bion]. Rio de Janeiro: Tipo & Grafia.
- Chuster A. (1998) Bion criou fato ou novo psicanálise? [Does Bion create in fact a New Psychoanalysis?]. *Revista de Psicanálise da SPPA* - vol. V - no 3.
- Chuster A. (1999). *W.R. Bion: Novas leituras. Dos modelos científicos aos princípios ético-estéticos* [New Reading. From Psychoanalytic Models to Ethical-Aesthetic Principles]. Vol. I. Rio de Janeiro: Co. de Freud.
- Chuster, A. (2002). *W.R. Bion: Novas Leituras. Dos princípios ético-estéticos à clínica*. [New Readings. From Ethical Aesthetic Principle to Clinic]. Vol. II. Rio de Janeiro: Co. de Freud.
- Chuster, A. (2011). *O Objeto Psicanalítico. Fundamentos de uma mudança de paradigma na psicanálise* [The Psychoanalytic Object: Foundations of a Paradigm Shift in Psychoanalysis]. Porto Alegre: Instituto Bion editores.
- Chuster, A. (2014). *A Lonesome Road: Essays on the complexity of Bion's work*. Rio de Janeiro: Trio Studio.
- Chuster, A. (2018) *Simetria e Objeto: desafiando paradigmas com W.R. Bion* [Symmetry and Object. Challenging Paradigms with Bion]. Rio de Janeiro: Trio Studio.
- Chuster A., Soares G., Trachtenberg R. (2014). *W.R. Bion. A Obra Complexa*. [W.R. Bion. Complex Work]. Porto Alegre: Sulina.
- Civitarese, G. (2015a). Transformations in hallucinosis and the receptivity of the analyst. *Int J Psychoanal*, 96(4), 1091-1116.
- Civitarese, G. (2015b). Styles of criticism: Answering comments by Florence Guignard, Helmut Hinze and Paulo Sandler on "Transformations in Hallucinosis and the Receptivity of the Analyst". *Int J Psychoanal*, 96(6), 1683-1690.
- Conte, J. (1997) *Cadernos de Bion I – Escuta & Instituto* [Bion Notebooks I]. Bion Editores.
- Conte J., J. (1999) *Cadernos de Bion II – Escuta & Instituto* [Bion Notebooks II]. Bion Editores.
- De Souza Marra; E., Rezze, C.J., Petriccioni. M. (eds.) (2018.). *Bion: a décima face - novos desdobramentos*. [Bion: [The Tenth Face - New Developments]. São Paulo, Brazil: Blucher.

- DeSouzaMara,E.,Rezza,C.J.,Petricciani,M.(eds.)(2020).“*Psicanálise: Bion: transformaçãoes edesdobramentos*”[Psychoanalysis:“Bion: Transformations and Developments”].Sao Paulo,Brazil:Blucher.
- Erikson,E.H.(1950).*Childhood and Society*.New York:W.W.Norton.
- Erikson,E.H.(1956).The Problem of Ego Identity.*J.Amer.Psychoanal.Assn.*,4:56-121.
- Erikson,E.H.(1984).Reflections on the Last Stage—And the First.*Psychoanal.Study Child*,39:155-165.
- Ferenczi,S.(1909/1980)Introjection and transference.In:Balint,M.(Ed.),*First Contributions to Psychoanalysis*,pp.35-93).London:Karnac Books
- Ferenczi,S.(1928/1955)The elasticity of psycho-analytic technique.In:Balint,M.(Ed.).*Final contribution to the problems and methods of psycho-analysis*,87-101.London:Hogarth Press.
- Ferro,A.(2009).Transformations in Dreaming and Characters in the Psychoanalytic Field.*Int.J.Psycho-Anal.*,90(2).
- Fisher,J.V.(2006).The emotional experience of K.*Int.J.Psychoanal*,87(5),1222-1237.
- Freud,A.(1936).*The Ego and the Mechanisms of Defense. The Writings of Anna Freud* Volume II New York: Int. Univ. Press, 1966.
- Freud,A.(1963).The Concept of Developmental Lines.*Psychoanal.St. Child*,18:245-265.
- Freud,S.(1895).Project for a Scientific Psychology.*SEI*.
- Freud,S.(1900).The Interpretation of Dreams.*SEIV,V*.
- Freud,S.(1905).Three Essays on the Theory of Sexuality.*SEVII*:125-171.
- Freud,S.(1909).Letter from Sigmund Freud to C.G.Jung, In: The Correspondence Between Sigmund Freud and C.G.Jung. Letter 410:230-232.
- Freud,S.(1911).Formulations on the Two Principles of Mental Functioning.*SEXII*,213–26.
- Freud,S.(1912).The Dynamics of Transference.*SEXII*.
- Freud,S.(1915a).Instincts and Their Vicissitudes.*SEXIV*.
- Freud,S.(1915b).The Unconscious.*SEXIV*.
- Freud,S.(1918).From the history of an infantile neurosis.*SEXVII*:1-122.
- Freud,S.(1923).The Ego and the Id.*SEXIX*: 1-66.
- Freud, S.(1926).Inhibitions, Symptoms and Anxiety.*SEXX*.
- Freud,S.(1933).New Introductory Lectures On Psycho-Analysis.*SE22*:1-182
- FreudS.(1937).Constructions in analysis.*SEXXIII*:255-269.
- Freud,S.(1938).An Outline of Psycho_Analysis.*SEXXIII*:139-208.

- Gödel, K. (1931). Über formal unentscheidbare Sätze der Principia Mathematica und verwandter Systeme I [“On Formally Undecidable Propositions in Principia Mathematica and Related Systems I”]. *Monatshefte für Mathematik und Physik*, 38(1): 173–198.
- Green, A. (2006). “Freud and Modern Psychoanalysis”: A Summary of André Green’s Presentation. *Mod. Psychoanal.*, 31(1): 1-6.
- Grotstein, J., ed. (1981). *Do I Dare Disturb the Universe?: A Memorial to Wilfred R. Bion*. Beverly Hills: Caesura Press.
- Grotstein, J. (2000). *Who Is the Dreamer Who Dreams the Dream?: A Study of Psychic Presences*. London: Routledge.
- Grotstein, J. (2005). ‘Projective Transidentification’: An Extension of the Concept Projective Identification. *Int. J. Psycho-Anal.*, 86: 1051-1069.
- Grotstein, J. (2007). *A Beam of Intense Darkness*. London: Routledge.
- Grotstein, J. (2009a). *But at the Same Time and on Another Level: Psychoanalytic Theory and Technique in the Kleinian/Bionian Mode*, Volume I. London: Routledge.
- Grotstein, J. (2009b). *But at the Same Time and on Another Level: Clinical Applications in the Kleinian/Bionian Mode*, Volume II. London: Routledge.
- Grotstein, J. (2014). Personal communication with Eva D. Papiasvili.
- Grotstein, J. (2019). Bion crosses the Rubicon: the fateful course—and curse—of “O” in psychoanalysis and the Furies left in its wake. In *Explorations in Bion’s “O”: Everything We Know Nothing About*, A. Alisobhani, J. Corstorphine, eds. London: Routledge, pp. 17-30.
- Heisenberg, W. (1927). Über den anschaulichen Inhalt der quantentheoretischen Kinematik und Mechanik. *Zeitschrift für Physik*, Band 43, S. 172–198.
- Hinshelwood, R. D. (2018). Intuition from beginning to end? Bion’s clinical approaches. *BJour Psychother*, 34(2), 198-213.
- Joseph, B. (1989) *Psychic Equilibrium and Psychic Change: Selected Papers of Betty Joseph*. New Library of Psychoanalysis, London and New York: Tavistock/Routledge.
- Klein, M. (1930). The Importance of Symbol Formation in the Development of the Ego. In: *Contributions to Psychoanalysis*. London: Hogarth Press.
- Klein, M. (1945). The Oedipus Complex in the light of Early Anxieties. In: *Contributions to Psycho-Analysis*. London: Hogarth Press.
- Klein, M. (1946). Notes on some schizoid mechanisms. *Int. J. Psychoanal*, 27, pp. 99-110.

- Kohut, H. (1977), *The Restoration of the Self*. New York: International Universities Press. Korbivcher, C.F. (2005) The Theory of Transformations and autistic states. Autistic transformations: a proposal. *Int. J. Psycho-Anal.*, 86: 1595-1610.
- Korbivcher, C.F. (2010). *Transformações autísticas. O referencial de Bion e os fenômenos autísticos* [Autistic transformations. Bion's Frame of Reference and the autistic phenomena]. Rio de Janeiro: Imago.
- Korbivcher, C.F. (2013a). Bion and Tustin. The Autistic Phenomena. *Int. J. Psycho-Anal.*, 94(3): 425-619.
- Korbivcher, C.F. (2013 b). *Autistic Transformations. Bion's theory and autistic phenomena*. London: Karnac Books.
- Korbivcher, C.F. (2017). *Engaging Primitive Anxieties of the Emerging Self*. Eds: Howard Levine and David Power. London: Karnac.
- Kris, A. (1988). Some clinical applications to the distinction between divergent and convergent conflicts, *Int. J. Psycho-Anal.*, 69: 431-441.
- Krystal, H. (1974). The Genetic Development of Affect and Affect Regression. *Ann. Psychoanal.*, 2: 98-126.
- Krystal, H. (1985). Trauma and the Stimulus Barrier. *Psychoanal. Inq.*, 5(1): 131-161.
- Lament, C. (2003). The Many Dimensions of the Group Process. *Psychoanal. St. Child*, 58: 112-122.
- Levine, H.B. (2007). "A Note on Notes: Note Taking and Containment." *Psychoanal. Q.* 76 (3): 981-90.
- Levine, H.B. (2009). H.B. 2009. "Time and Timelessness: Inscription and Representation." *J. Am. Psychoanal. Assoc.* 57(2): 333-55.
- Levine, H.B. (2014). "Psychoanalysis and Trauma." *Psychoanal. Inq.* 34(3): 214-24.
- Levine, H., Brown, L., eds. (2013). *Growth and Turbulence in the Container/Contained: Bion's Continuing Legacy*. London: Routledge.
- Levine, H., Civitarese, G., eds. (2016). *The W.R. Bion Tradition: Lines of Development: Evolution of Theory and Practice Over the Decades*. London: Routledge.
- Lopez-Corvo, R. (2003). *The Dictionary of the Work of W.R. Bion*. London: Karnac.
- Malin, A., Grotstein, J. (1966). Projective identification in the therapeutic process. *Int. J. Psychoanal.* 47, pp. 26-31.
- Mawson, C. (2014). In: *The Complete Works of W.R. Bion. IV*. London: Routledge. Mawson, C. (2019). Transformational processes in clinical psychoanalysis: Dreaming,

- emotionsandthepresentmoment:byLawrenceJ. Brown, Routledge,2018,*Int.J. ofPsycho-Anal.*,100(3):619-624.
- Mijolla,A.(2002-2005).*InternationalDictionaryofPsychoanalysis*.NewYorkandLondon:McMillan-USThompson.
- Mitrani,J.L.(1996).*AFrameworkfortheImaginary*.London:Routledge.
- Mitrani,J.L.(2014).*PsychoanalyticTechniqueandTheory:TakingtheTransference*.London:Routledge.
- Moskowitz,S.(2011).PrimaryMaternalPreoccupationDisruptedbyTraumaandLoss:Early YearsoftheProject.*Journ.Infant,Child&AdolescentPsychother.*10(2):229-237.
- Neubauer,P.(1996).Currentissuesinpsychoanalyticchilddevelopment.*Psychoanal.StudyChild.*51:35-45.
- Neubauer,P.B.(2003).SomeNotesontheRoleofDevelopmentinPsychoanalyticAssistance, DifferentiationandRegression.*Psychoanal.St.Child*,58:165-171.
- Novick,J.(1999).*Deferredactionandrecoveredmemory:Theorganizationofmemoryintherealityofadol escence*.ChildAnalysis4,inpress.
- Novick,J.&Novick,K.K.(1991).Somecommentsonmasochismandthedelusionof omnipotencefromadevelopmentalperspective.*J.Amer.Psychoanal.Assoc.*,39:307-328.
- Novick,J.&Novick,K.K.(1992).Decidingontermination:Therelevanceofchildand adolescentanalyticexperiencetoworkwithadults.In*SayingGoodbye*,ed.A.Schmuckler. Hillsdale,NJ:AnalyticPress,pp.285-304.
- Novick,K.K.&Novick,J.(1994).Postoedipaltransformations:latency,adolescence,and pathogenesis.*J.Amer.Psychoanal.Assoc.*42:143-170.
- Novick, J. and Novick, K.K. (2001). Trauma and Deferred Action in the Reality of Adolescence.*Am.J.Psychoanal.*,61(1):43-61.
- Olesker,W.(2011).TheStoryofSam:ContinuitiesandDiscontinuitiesinDevelopment, TransformingIntoandOutofaPerversion.*Psychoanal.St.Child*,65:48-78.
- Olesker,W.andLament,C.(2008).Conceptualizingtransformationsinchildandadultanalysis.*Psychoan alyticStudyoftheChild*,62.
- Ogden, T. (1992). Projective Identification and Psychotherapeutic Technique. London:Routledge.
- Papiasvili,E.D.(2016).TranslationalAspectsofInterpretationToday:ADevelopmentaland DynamicView.*Psychoanal.Inq.*,36(1):88-101.
- Papiasvili,E.D.&Mayers,L.A.(2017)Postpartumdepressionandattachment:Isanybody here?*InternationalForumofPsychoanalysis*26:22-28.

- Parsons, M. (2005). Mankind's Attempt to Understand Itself: Psychoanalysis and Its Relation to Science and Religion. *Fort Da*, 11(2): 18-33.
- Pascal, B. (1669). *Pensées and Other Writings*, transl. H. Levi. New York: Oxford University Press, 1999.
- Plato/H.N. Fowler, transl. (1926/1992). "*Plato: Cratylus; Permenides; Greater Hippias; Lesser Hippias*". London: Harvard University Press.
- Racker, H. (1957). The Meanings and Uses of Countertransference. *Psychoanal. Q.* 26(3): 303–57.
- Reik, T. (1948). *Listening with the Third Ear*. New York: Grove Press.
- Reiner, A. (2012). *Bion and Being*. London: Routledge.
- Reiner, A. (2018). *The Quest for Conscience and the Birth of the Mind*. London: Routledge.
- Riolo, F. (2007). Psychoanalytic Transformations. *Int. J. Psycho-Anal.*, 88(6): 1375-1389.
- Rocha Barros, E. (2015). IRED Panel Presentation: *IPAC Congress*. Boston.
- Rocha Barros, E. (2017). IRED Panel Presentation: *IPAC Congress*. Buenos Aires.
- Rocha Barros, E.M. (2018) Symbol Formation and Transformation in Theory and in Practice. *Canadian J Psychoanal.* 26: 222-237.
- Sandler, P.C. (2005). *The Language of Bion*. London: Routledge.
- Sandler, P.C. (2015). Commentary on "Transformation in hallucinosis and the receptivity of the analyst" by C. Iovita. *Int. J. Psychoanal.* 96(4), 1139-1157.
- Schmale, A.H. Jr. (1964). A genetic view of affects. *Psychoanal. St. Child*, 19: 287-310. Schur, M. (1955). Comments on the metapsychology of somatization. *Psychoanal. St. Child*, 10: 119-164.
- Skelton, R. (Ed). (2006). *The Edinburgh International Encyclopaedia of Psychoanalysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Socarides, D.D. Stolorow, R.D. (1984). Affects and Self objects. *Ann. Psychoanal.*, 12: 105- 119.
- Taylor, D. (2011). Commentary on Vermote's 'on the Value of 'Late Bion' to Analytic Theory and Practice'. *Int. J. Psycho-Anal.*, 92(5): 1099-1112.
- Tustin, F. (1986). *Autistic barriers in neurotic patients*. London: Karnac.
- Tustin, F. (1990). *The protective shell in children and adults*. London: Karnac.
- Vermote, R. (2003) Two sessions with Catherine. *Int. J. Psychoanal.*, 84: 1415-1422.
- Vermote, R. (2011) On the Value of 'Late Bion' to Analytic Theory and Practice. *Int. J. Psychoanal.*, 92: 1089-1098. J.
- Vermote, R. (2019). *Reading Bion*. New Library of Psychoanalysis. London: Routledge.
-

Regionalni konsultanti i saradnici

Latinska Amerika: Selija Fiks Korbivker, psiholog, Psy; i Dr Arnaldo Časter, regionalni kopredsednici: Eljas da Roša Baros, dipl. psihoanalitičar; i Ines Bajona (*Ines Bayona*), M. Psihol.

Evropa: Dr sc. Rudi Vermot; Sandra Maestro, MSc; i Dr sc. Nikola Abel-Hirš; regionalni kopredsednik Dr Arne Jemstet

Severna Amerika: Dr Barnet D. Malin; Dr sc. Li Tobajas; regionalni kopredsednik: Dr sc. Eva D. Papiasvili, ABPP

Kopredsednik međuregionalne saradnje: Dr sc. Felipe Muler

Savetnik za međuregionalni rad: Dr sc. Eva D. Papiasvili, ABPP (Predsednica, IRED)

IPA Međuregionalni enciklopedijski rečnik psihoanalize je licenciran pod Creative Commons licencom CC-BY-NC-ND. Osnovna prava zadržavaju autori (IPA i saradnici članovi IPA), međutim, ovaj materijal mogu da koriste drugi, pod uslovom da je upotreba u nekomercijalne svrhe, uz punu atribuciju IPA (uključujući pozivanje na URL www.ipa.world/IPA/Encyclopedic_Dictionary) i doslovnu reprodukciju, ne u izvedenom, izmenjenom ili prerađenom obliku. Pritisnite ovde za uslove.

Prevod na srpski jezik i uredništvo: Psihoanalitičko društvo Srbije

Prevod: Maša Karleuša-Valkanou, Miloš Bulatović

Koordinator: María Inés Nieto

